

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, fél évre 1 frt. Egy szám ára 20 kr.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
- M. kir. Államnyomda**
Nándor-tér 1.
- Magy. kir. tud. egyetemi nyomda**
Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
- Bagó M. és Fia**
Ponty-utca 4.
- Heisler Jaroslav**
Várkert-rakpart 1.
- Müller K. (Münster K.)**
Albrecht-út 3—5.
- III. kerület (Ó-Buda).
- Bartalits Imre**
Remete-hegy.
- Bichler I.**
Kiskorona-utca 15.
- Wimmer Márton**
Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
- Anglo-nyomda**
Molnár-utca 24.
- Barcza József**
Lipót-utca 30.
- Belvárosi könyvnyomda**
(tul. Varga E. és Grósz B.)
Lipót-utca 43.
- Buschmann Ferencz**
Koronaherceg-utca 8.
- Feldmann Mór**
Károly-körút 20.
- Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny.**
Egyetem-utca 4.
- Goszler Gyula**
Aranykéz-utca 1.
- Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet**
Zöldfa-utca 43.
- Langer Ede és Fia**
Zsibáros-utca 1.
- M. kir. posta- és távirdeigazgatóság könyvny.**
Főposta-épület.
- Mercur kő- és könyvnyomda**
Kecskeméti-utca 5.
- Nagy Sándor**
Papnövelde-utca 8.
- Id. Poldini Ede és Társa**
Mária Valéria-utca 5.
- Róth József**
Újvilág-utca 6.
- Singer Lipót**
Károly-körút 24.
- Süsz Dávid**
Molnár-utca 37—39.
- Székesfővárosi házi ny.**
Lipót-utca 32.
- Ullmann József**
Régi posta-utca 4.
- Várnai Fülöp**
Régi posta-utca 3.
- Werbőczy könyvny. r.-t.**
Vármege-utca 11—13.
- Wodianer F. és Fiai**
Sarkantyús-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
- Bendiner A.**
Arany János-utca 18.
- Czettel és Deutsch**
Bálvány-utca 12.
- Hamburger és Birkholz**
Nádor-utca 19.
- Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet**
Váczi-körút 34.
- Kálmán M. és Társa**
Vadász-utca 32.
- Kanitz C. és Flai**
Vadász-utca 26.
- Károlyi György**
Kálmán-utca 5.
- Kaufmann József**
Arany János-utca 4.
- Kertész József**
Mária Valéria-utca 11.
- Kollmann Fülöp**
Arany János-utca 34.
- Légrády Testvérek**
Váczi-körút 78.
- Lengyel Lipót**
Vadász-utca 35a.
- Löw Ede**
Váczi-körút 80.
- Márkus Samu**
Báthory-utca 20.
- Minerva kő- és könyvnyomda**
(tul. Gansl Zs.) Sas-ú. 29.
- Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdája**
Széchenyi-utca 2.
- Orsz. központi községi nyomda-részvénytárs.**
Lipót-körút 22.
- Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság**
Kálmán-utca 2.
- Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság**
Hold-utca 7.
- Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdája**
Dorottya-utca 14.
- Pollák M. Miksa és Tsa**
Bálvány-utca 21.
- Preszburg Frigyes**
Arany János-utca 14.
- Schlesinger és Kleinberger**
Bálvány-utca 18.
- VI. ker. (Terézváros).
- Blau Albert fiókja**
Szerecsen-utca 38.
- Brózsza Ottó**
Váczi-körút 17.
- Ehrnstein Mór**
Laudon-utca 4.
- Engel S. Zsigmond**
Vörösmarty-utca 56.
- Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság**
Ó-utca 12.
- Feldmann Sámuel**
Dávid-utca 10.
- Fővárosi nyomda, vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság**
Podmaniczky-utca 39.
- Fried és Krakauer**
Dalszínház-utca 10.
- Friedmann Á.**
Gyár-utca 54.
- Fuchs Samu és Társa**
Podmaniczky-utca 27.
- Galitzstein H.**
Hajós-utca 33—35.
- Gelléri és Székely**
Podmaniczky-utca 47.
- Gergely Miksa**
Lázár-utca 2.
- Glückselig M.**
Hunyady-tér 7.
- Goldschmidt Lipót**
Révay-utca 6.
- Gross és Grünhut**
Gyár-utca 32.
- Gutenberg-nyomda**
Gyár-utca 31.
- Herrman Ignác**
Laudon-utca 10.
- Hornyánszky Viktor**
cs. és kir. udvari könyvnyomda,
Aradi-utca 14.
- Hunnia könyvnyomda**
Teréz-körút 3.
- Jurmányi Samu**
Dessewffy-utca 47.
- Kassino Jakab**
Király-utca 26.
- Klauber Ignác**
Új-utca 6.
- Korvin Testvérek**
Révay-utca 14.
- Kosmos műintézet, kő- és könyvnyomda r.-t.**
Aradi-utca 8.
- Közművelődés, irod. és nyomdai intézet**
Izabella-utca 70.
- Kunoss Vilmos és Fia**
Teréz-körút 38.
- Löbl Dávid**
Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 22—26.
- Luszt Sándor**
Gyár-utca 50.
- M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája**
Csengery-utca 33.
- Manswirth Lipót**
Podmaniczky-utca 5.
- Markovits és Garai**
Lázár-utca 13.
- Muskát Béla**
Teréz-körút 27.
- Nagel István**
Vörösmarty-utca 17.
- Neumayer Ede**
Szerecsen-utca 35.
- Orsz. ügyvédi nyomda mint szövetkezet**
Uj-utca 3.
- Pollák Jakab**
Aradi-utca 19.
- Pollacsek Mór**
Ó-utca 38.
- Posner K. Lajos és Fia**
Csengery-utca 31.
- Pscherhofer Vilmos**
Podmaniczky-utca 15.
- Quittner József**
Szerecsen-utca 1.
- Radó Izor**
Váczi-körút 1.
- Rand és Hirsch**
Podmaniczky-utca 43.
- Rigler József Ede r.-t.**
Rózsa-utca 55.
- Roth és Krausz**
Vasvári Pál-utca 9.
- Schlänger Testvérek**
Dessewffy-utca 18.
- Schliesser Henrik**
Király-utca 10.
- Schmelcz és Schillinger**
Csengery-utca 51.
- Schmidt H.**
Szerecsen-utca 6.
- Wesselényi-nyomda**
Uj-utca 37.
- VII. kerület (Erzsébetváros).
- Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ.**
Kerepesi-út 54.
- Beck F.**
Valero-utca 12.
- Deutsch József**
Károly-körút 7.
- Eckstein Bernát és Fia**
Király-utca 47.
- Garai Mór**
Károly-körút 3.
- Goldfaden Márk**
Kazinczy-utca 7.
- Hedvig S.**
Dohány-utca 12.
- Jäger T.**
Nyár-utca 12.
- Klein Samu**
Akácza-utca 64.
- Löbl Mór**
Király-utca 27.
- Löblövitz Zsigmond**
Csömöri-út 54.
- Neuwald Illés**
Dohány-utca 44.
- Pannonia-nyomda**
Rombach-utca 8.
- Propper Leó**
Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin**
Dohány-utca 84.
- Rubin J.**
Király-utca 13.
- Spatz Henrik**
Dob-utca 55.
- Spitzer és Somogyi**
Klauzál-utca 31.
- Stern Péter**
Kazinczy-utca 35.
- Weisz Manó**
Csányi-utca 13.
- Wendt és Bergsmann**
Károly-körút 19.
- Zeisler M.**
István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
- Alkotmány-könyvny.**
Mária-utca 11.
- Budapesti Hírlap nyomd.**
Rökk Szilárd-utca 4.
- Özv. Fried Ignác**
József-utca 14.
- Fritz Ármin**
József-körút 9.
- Klein Vilmos**
Kerepesi-út 73.
- Kohn Simon**
József-körút 5.
- Lauffer J.**
Nagyfuvaros-utca 11.
- Márián György.**
Mária-utca 11.
- Országos Hírlap nyomd.**
József-körút 65.
- Rózsa Kálmán és neje**
Szentkirályi utca 30.
- Szent Gellért-nyomda (Valter E.)**
Práter-utca 44.
- Szent István-Társulat nyomdája**
Szentkirályi-utca 28.
- Szent László-nyomda**
Rökk Szilárd-utca 28.
- Széchenyi-nyomda**
József-utca 45.
- Weissenberg Ármin**
József-körút 28.
- IX. ker. (Ferencváros).
- Engelmann Mór**
Vámház-körút 15.
- Pátria-nyomdarészvénytársaság**
Üllői-út 25.
- Vasvári Lajos**
Üllői-út 41.
- X. kerület (Kőbánya).
- Első kőbányai könyvny.**
Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Öör. kel. egyházmegyei nyomda.
Oyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczy«-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilheim Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Halyák István.
Tokay Lajos.
- Balázsfalva**
Öör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Baróth**
Mizsúr Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Báró Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Sziheleszy József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Beszterce**
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
Simon Károly.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurcu és társa.
Gött János Fia.
Herz és Társa.
- Muresianu Aurél.
Schlandt O.
- Breznóbánya**
Kreislér J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákvóva**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
Létz János.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ullmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditrő**
Ditrő és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaölvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia« könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
- Laisczy János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eör**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Unio könyvnyomdai műintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Schimmerling Dávid.
- Gyöngk**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (béröl: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Triznyai István.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller S.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
- Kalocsa**
Jurcsó és társa
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Oerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szödi S.
- Kassa**
Grosz Soma.
Ifj. Nauer Henrik.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Ottinger Ede.
Steiner Mihály.
Szládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdí-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Móz.
- Király-Helmecz**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kallisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Zobázt Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy I.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és-Fia.
- Korpona**
Korpona és Vidéke nyomdája.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Oyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczl Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczka**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénynyomda.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (béröl: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberger G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyikó Károly.
- Miava**
?
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Forster, Wesselényi és Társai.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staits György.
- Mohács**
Blandi János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Blayer Ábrahám
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

MEGHIVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1899. évi márczius hó 19-én, vasárnap délelőtt pontban 10 órakor, a Willburger-féle vendéglőben (Nagydiófa-utca 28. szám) tartja meg

kilenczedik (XVII.) rendes közgyűlését

melyre a kör tagjai tisztelettel meghívatnak.

Napirend:

1. Titkári jelentés a Kör működéséről.
2. Pénztáros jelentése a Kör pénzügyeiről.
3. Három számvizsgáló választása.
4. Tisztviselők és a választmány újjáválasztása.
5. Netáni indítványok és kérdéstételek.

Budapesten, 1899. február hóban.

A választmány.

Alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozatképességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges, kérjük tehát a Kör t. tagjait, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban jelenjenek meg.

Az alapszabályok 13. §-a értelmében indítványok a közgyűlés előtt *nyolcz nappal* nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csak oly sürgős természetű indítványok képezhetnek kivételt, melyeknek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Téves nézetek.

Figyelemmel kísérve a hazai szaklapokban megjelent közleményeket, találunk közöttük olyanokat is, melyek a szakmánknál uralkodó beteges állapotok javítását és téves felfogások helyreigazítását célozzák.

Találunk a felemlített közleményekben oly nézeteket, melyeknek egyrésze a segédek osztályát tartja a jelenlegi bajok okozójának, másik része pedig a munkaadók osztályát tartja hibásnak a határtalan versengés és tanoncz-gazdálkodás miatt.

Vegyük sorba ezeket a nézeteket, hogy miért rosszak a viszonyok, ki és mi okozója mindezeknek és egyiknek-másiknak mennyiben van igaza.

***

A legutóbbi időkben leginkább csak azt halljuk hangoztatni, hogy a segédek zöme nagyon selejtes, szakismeretünk és tudásunk pedig nincs arányban a kívánt anyagi díjazással.

Ez már egy kissé túlzott állítás, melynek valóságában nagyon is van okunk kételkedni.

Az egész állításnak legfeljebb annyiból lehet igaza, hogy az utóbbi évtizedben munkaadóink egy részének helytelen tanonczgazdálkodása következtében nagyon sok, úgynevezett *félszedővel* szaporodott a nyomdász-

társadalom és az ily félszedők serege károsan hat az összességre.

De hát ki a hibás e félszedők gyártásáért? Talán mi? Úgy-e bár nem, hanem rendszerint ama főnökök, kik néhanapján atyailag szeretnének rólunk gondoskodni, csak hogy ez az atyai szeretet sokszor kétoldalú és ezért nem egy esetben ferde visszasságoknak az előidézője.

Ugyan hány oly munkaadó van, ki törődne azzal és meggyőződne arról, hogy a gondjaira bizott tanoncz nem-e hiába tölti el négy esztendejét?

És hányan jut az eszébe, hogy számot vessen azzal, hogy nem-e felesleges egész sereg fiút derűre-borúra felvenni? Úgy hiszem, hogy nagyon is kevésnek.

A fiúkat csak felveszik, kikérdezik, esetleg gyengén megvizsgáztatják, hogy tud-e olvasni és írni és ha ennyit tud, más egyebet nem is kérdeznak, nem is kívánnak tőlük. Ilyen fiúkból lehessen azután jó és szakképzett nyomdászokat nevelni?

De hogy is lehetne ez! Hisz ők talán csak azért választották e pályát, mert az legközelebb esett lakóhelyükhöz. Nem egyet kérdeztem már ki az iránt, hogy van-e kedve szakmánkhoz? Mire a felelet többnyire csak annyiból állott, hogy *még nem tudja*.

A mint ily tanoncz néhány hétig vagy hónapig fischet szedett fel, vagy mint futár működött, beosztják valamelyik tömörszedésű munkához.

Ezen a helyen azután gépszerűleg dolgozik, nem érdeklődik semmi iránt, hanem csak szed minden kedv nélkül és minden törekvése csak odairányul, hogy minél előbb szabad lehessen. Hiába magyaráznak ily tanoncznak szabályokat a szedéspél, mert ambíciója nincsen, a felfogása primitív, nincs benne egyáltalában semmi sem, a mi szakmánkra kvalifikálná.

Ilyeneknek azután teljesen hiábavaló az annyira óhajtott szakiskola, mert ebben az iskolában sem ragad semmi tudomány reájuk, sőt primitív ismereteik miatt csak hátráltatják a többiek előmenetelét is. Tehát egy cseppet sem kell csodálkoznunk azon, hogy ily tanonczok felszabadulásuk után csak a munkanélküliek táborát szaporítják.

Nem mondom ki ezzel, hogy nincs közöttük olyan is, ki igyekszik komolyan felfogni jövő hivatását és iparkodik is, hogy szellemi gyengeségét hasznos tanácsokkal és példákkal fejleszse, de hát a zöme ennek ellentétje.

Hogy a tanonczgazdálkodás minő visszás állapotokat teremt, legjobban jellemezhető, mikor nagy betűkkel olvassuk egyik busásan jövedelmező napilap hirdetései között, hogy *16 éves intelligens fiúk fizetéssel felvétetnek*.

Hát nem beteges állapot ez? Micsoda kiképzést nyerhetnek a hálóba kerülő páriák! Ki oktatja őket szakmánk különféle sajátságaira, ott, hol a lázas és gyors munka következtében csak sorokat kívánnak, egyebet semmit.

Bizony nagyon szomorú dolog, hogy oly munkaadók, kiknek a földi javakból úgyszólván eléggé kijutott már, ily alacsony fokú üzérkedést engednek elkövetni czégek alatt.

A hálóba kerülő *intelligens* fiú nem tanul egyebet, mint az egész közönséges és hanyag lapszedést. Ha ez most tanulási idejét eltöltötte, nagylelkű munkaadója felszabadíttatja s helyét új *intelligens* fiúval reméli betölteni. Most már mi lesz ezzel a felszabadult *saktárssal*? Hisz az ilyennek halvány fogalma sincs arról, hogy mi mindent kellene neki tudni, ha a szedői névre jogosan igényt akar tartani.

Az ily lelkiismeretlenségek megtorlására hiába tettek eddig lépéseket, mert éppen amaz intéző kör, melynek feladata lenne az ilyesmit meggátlása, ez irányban nem igen tett valamit, valószínűleg azért, mert vagy nem vesz tudomást az ilyesmiről, vagy pedig hibásak ily esetekben ők maguk is.

Igy azután gombamódra szaporodnak a selejtes nyomdászok, kik azután hiányos képzettség folytán kénytelenek sokszor bármely csekély díjért dolgozni. Hogy ez azután sikeres-e a munkaadókra, azt kövte hiszszük, mert munkatorlódás esetén a kis személyzet, mely jó erőkből áll, többre képes, mint egy nagy személyzet, a mely sok — de csak üres fejjel dominál.

***

Egyik hazai szaklapunkban a nyáron Kner Izidor jónevű gyomai nyomdatulajdonos is elmondotta rólunk tapasztalatait és nézeteit, melyeknek egyike-másika bizony kissé túlzott.

Ugyanis Kner úrnak *különös szerencséje* volt abban a tekintetben, hogy rendszerint rossz munkásokat kapott jó helyett, pedig igyekezett jó anyagi díjazást adni. E miatt azután általánosságban mondja el rólunk keserű tapasztalatait.

Nézzük csak meg jobban ama körülményeket, melyek az illető úr nyomdájába sorozták a selejtesebb elemet. Az anyagi megélhetés nehézsége következtében szedőink ama része, mely a kényesebb és finomabb ízlésű munkákat végzi, csalódva hagyja el időközben helyét és azon igyekszik, hogy valamely laphoz, vagy tömör-szedésű munkához jusson, a hol egy kis buzgalommal sokkal többet keres, mint felelősségteljes és fejtörést okozó műszedésnél. A gyengébb elem kiszorul tehát eme helyekről és ha a vidéken vagy akárhol jó *kon-dicziót* is hirdetnek, a fővárosi vagy vidéki jobb szedő, kinek bár talentuma lenne ily állásra, az anyagi dolgok miatt nem pályázik, mert nem elégitik ki igényeit. A selejtesebb elem pedig minden meggondolás nélkül pályázik ily állásokra, a nélkül azonban, hogy azzal törődne, miszerint primitív szaktudománya folytán esetleg csak két hétig fog tartani a *faktori* vagy *főszedői dicsőség*.

Ily esetek daczára sem lehet azért állítani, hogy nincs elég intelligens és képzett nyomdászunk. Igenis van,

csakhogy — sajnos — a díjazás a jelenlegi rossz gazdasági viszonyok miatt nem áll mindig arányban a megkívánt műveltséggel és szakképzettséggel.

Hisz nálunk annyi mindenfélét szeretnének *egyes felebbvalók* kívánni a szedőtől vagy gépmestertől, hogy akár akadémikus lehetne. De ha az anyagi díjazást nézzük, úgy csak annyit tudunk és hallunk, hogy mint munkások *sokat kérünk*.

Ha már tudományunk és szakismereteinkkel intelligensebb osztályba kell hogy tartozzunk, akkor az anyagi megélhetést nem kell a közönséges munkához sorozni, a kinek csak testi egészségére kell gondolnia, nem pedig még a szellemi művelődésre is.

Nálunk a szedők szakképzettebb osztálya átlagosan 70—80 forintot keres havonként. Tehát jobbára téves az a hit, hogy magas díjazásban részesülünk, mert a fenti adat is csak talán $\frac{1}{10}$ résznek jut, míg a többi $\frac{9}{10}$ résznek kevesebbel kell beérnie.

A mi pedig azt a panaszt illeti, hogy az általunk végzett munka nagyjából rosszul sikerül, úgy annak se mi vagyunk mindig az okozói és ahhoz is pár szó fér.

A vidéki és fővárosi kisebb nyomdák túlnyomó részben olyanok, hogy azokban néhány szedő van egy sereg tanonczzal. Ha azután bizonyos időszakokban a munka felszaporodik, úgy elkezdődik az úgynevezett *hajsza!*

A ki vidéken vagy kisebb fővárosi nyomdában dolgozott, az már tudni fogja, hogy mi ez. Hisz sokszor a szedő azt sem tudja, mit szed, mert oly vehemensen esnek neki a kész szedésért és annyi időt sem engednek neki, hogy meggyőződhessék arról, miképp szedése valóban jó-e. Vagy pedig valami sürgősebb munkát az egész nyomda személyzete szed, persze sokszor nincs is annyi szekrény a megkívántató betűfajból, tehát más-sal keverik, csakhogy készen legyen. Hogy azután milyen az ilyen munka, azt nem is kell firtatni.

Milyen felületesen gondolkodnak sokszor egyesek ily esetekben, szolgáljon annak megvilágítására az alábbi példa. A művezető hoz egy körlevelet szedés végett. Mikor a kéziratot a szedőnek átadta, egyúttal odamegy a gépmesterhez is és azt mondja neki, hogy küldjön oda X. szedőhöz a körlevélért. Ez való és megtörtént dolog. Hát most a szedő mit csináljon? Van-e annak ideje, hogy gondolkozhassék munkája mikénti kivitelén? Úgy-e bár nincs, sőt örül, ha lerázhajta azt nyakáról, nehogy minduntalan zaklassák érte.

Előfordul az az eset is, hogy többféle meghívót kell sürgősen készíteni. A szakmánban járatlan felebbvaló azt kívánja, hogy csak egy meghívót szedjenek ki és azután mutálják meg az egyes sorokat a gépben. Az ily helyeken előforduló nagy *úszás és kapkodás* következtében azután nem is csoda, ha oly nevetséges félre-értések és sajtóhibák látnak napvilágot, mint a minőket Kner úr annak idején felsorolt, mint az ő nyomdájának baklövéseit. Ily hibákban szenvednek rendszerint a fővárosi kisebb üzletek s a vidéki nyomdák nagyobb része is. Kár tehát minden baklövésért a szedőket hibáztatni, hogy nem tudnak önállóan, korrektül és gyorsan dolgozni. Hagyjanak csak elegendő időt ezek a nyomdák a szedőnek munkája kivitelére, úgy nem fordulnak elő oly nagy számban a baklövések és hibák, mint eddig. Majd minden iparágnál előfordul, hogy egyes mun-

kások selejtes képzésűek, de hát ezért még sem kellene az általánosságot érte megróni.

* * *

A mi Kner úrnak amaz ideális kivánságát illeti, hogy szakmánk terén képezzük ki magunkat teljesen s ez úton igyekezzünk anyagi helyzetünket javítani, úgy ez mindenestre szép és üdvös dolog lenne.

Vannak ugyan esetek, mikor szép szóval és kellő felvilágosítással sokkal többet lehet elérni, mint nevétséges erőszakkal, de hát — sajnos — ez se fordul mindig elő. Elismerem, hogy Kner úr humánus és jóakaró főnök és hogy van ilyen talán még több is; de hát hol marad a nagyobb rész?!

Ha azt akarjuk elérni, — vagy legalább munkaadóink remélik — hogy műveltebb elem kerüljön sorainkba, akkor az az osztály előbb tudni és látni is óhajtja, hogy tulajdonképpen micsoda kategóriába is sorozható a nyomdász. Volt idő, mikor társadalmi pozíciónk szép nivón állott és ez nem is oly rég volt. De az utóbbi években a kölcsönös félreértések és kényszereszközök egész láncolata után lekerültünk oda, a honnét bajos lesz a régi pozíciót visszafoglalni.

* * *

Beteg állapotok uralkodnak nálunk. És ezek az állapotok nem hogy javulnának, sőt rosszabbodnak, akárcsak a súlyos betegnél. Nem használ ez ellen semmiféle gyógyszer sem, mert hiányzik nálunk az egymás részéről kölcsönös és bizalmas érintkezés, valamint a multaknak fátyol alá borítása. Úgy sem vezet most már semmire a multért való büntetés és bűnhődés.

Tessék mindkét részről komolyan venni az együttes munkálkodást és egymással szemben nyíltan eljárni, akkor talán visszanyerjük amaz időket, mikor még szép egyetértés uralkodott a munkaadó és munkás között és a melyre a jelenlegi sanyarú viszonyok között a legnagyobb szükség volna.

Vajha beteljesednék ez a sokak által óhajtott idő, hogy véget vessünk egyszersmindenkorra annak az áldatlan és káros harcnak, mely munkás és munkaadó között dúl a jelen időben.

Radnai Mihály.

A cinkmaratás.

(Kemigrafia, fotocinkografia, autotipia.)

(Folytatás.)

A fotografia útján készülő negatívok.

Az előbbi fejezetben leírt eljárás útján csak azok a rajzok vihetők át cinkre, melyek az ugyancsak ott ismertetett preparált papírra vannak rajzolva vagy pedig (litografia útján) átnyomva; minden más rajz vagy kép átviteléhez már a fotografiát kell igénybe vennünk.

Daczára annak, hogy ma már minden ötödik ember fotografál, illetőleg azt hiszi, hogy fotografálni tud, még sem ajánlom senkinek, hogy saját maga készítse a másolóshoz szükséges negatívokat, mert bárha azok előtt, kiknek a fotografálásról némi fogalmuk van, nagyon egyszerűnek látszik is a dolog, mégis annyi ügyességet, gyakorlottságot igényel a cinkografiához alkalmas ne-

gativok készítése, hogy az még a szakképzett fotografus tehetségét is sokszor próbára teszi; meg aztán nem rendszeresen, hivatásszerűen élvezve, annyi idő és költség kell hozzá, mely sehogyan sem áll arányban az általa elért eredménynel.

Leghelyesebben cselekszik tehát az, ki cinkografiával csak ritkán, mellékes munkaként foglalkozik, ha egy ügyes fotografussal (ugyan melyik városban nincs már ilyen?) készítetteti a szükséges negatívokat, mik így, a mellett, hogy jobbak lesznek, éppen negyedrésznyi költségbe fognak kerülni annál, melyet maguk állítanak elő.

Mindamellettt szükséges tudnunk azt, *minő eredetük* (rajzok, képek stb.) *alkalmasak* a fotografia, illetőleg cinkografia útján való sokszorosításhoz és *milyeneknek kell lenni a negatívoknak*, melyeket a cinkre való másolóshoz használhatunk.

Az a légység és a legfokozottabb világosságból a leg-sötétebb árnyékba átmenő változékonyság, mely a jó fényképeknek oly feltűnő ismertetőjele, a mi céljainkra nemcsak nem alkalmas, hanem egyenesen hátrányos, mert a cinkografiánál nekünk nincs szükségünk háttérre, alapra, hanem csak élesen elhatárolt fekete vonalakra, pontokra, melyek a világos vagy egészen fehér alapról a legkontraszteljesebben emelkednek ki.*

A sokszorosítandó eredetit tehát első sorban megvizsgáljuk a következőkről: 1. Minden árnyéklatnélküli fehér papíron van-e elkészítve? 2. A rajz egyenletesen éles és fekete vonalából vagy pontokból áll-e? 3. Nincsenek-e a rajzban hibák (szakadozott vonalak, foltok)? 4. Nem gyűrődött-e a papír, melyre a rajz készítve van? 5. A vastagabb, árnyékolt részek nyitva vannak-e, azaz a legfinomabb és szorosabb vonalak vagy pontok közt előtűnik-e mindenütt a fehér alap? Ez utóbbi pontban említett körülményre különösen ügyelni kell, mert az olyan vonalak, melyek közt elegendő fehér tér nincs, a cinkre való másolás után teljesen összefolynak és egyenletesen fekete részeket képeznek a nyomásnál, a mi a képnek éppen nem válik előnyére.

Éppen úgy, mint az eredetinek, a jó negatívoknak is ugyanazokat a sajátságokat kell feltüntetni, azaz a leg-élesebb kontrasztot, melyet a fehér szín fekete mellett mutat. Azok a negatívok, melyeken 1. fátyol van, 2. nincs megfelelő fedőképességök, 3. színezetök szürkének tűnik fel és fehér helyeik (melyek az eredetiben levő fekete részeknek felelnek meg) nem teljesen átlátszóak, nem használhatók, mert ezek gyöngye, tisztátlan, elmosódott másolatot és nyomáshoz teljesen alkalmatlan lemezt adnak.

Ha tehát a negatívot fotografus által készítettjük, az előbb említett sajátságokra okvetlen figyelmeztetnünk kell, mert ők az általuk használt negatívok jóságát egészen más szempontból szokták megítélni. Csak olyan negatívot szabad tőlük elfogadnunk, melynek sötét részei (mik az eredeti világos részeinek felelnek meg) teljesen átlátszhatlanok, ellenben világos részei oly átlátszóak, mint a tiszta üveglemez.

Felesleges is talán említenem, hogy fotografia útján az eredeti rajzot tetszés szerint vagy nagyobbra, vagy

* Szükségesnek tartom itt megjegyezni, hogy e fejezetben szó sincs az autotipia útján előállított tónussal bíró klisékről, melyekhez már a fotografia és minden más *alappal bíró* rajz vagy festmény is alkalmas.

kisebbre csinálhatjuk, de az utóbbi esetben óvakodni kell attól, hogy olyan eredetit, mely sűrű vonalokból alkotott rajzból áll (vagy ha csak egyes részei állnak is ilyenekből) túlságosan kicsinyítsünk, mert a sűrű vonalak kicsinyítés közben igen összefolynak és vagy a cinkre való másolásnál, vagy a maratásnál annyira befedődnek a köztük levő parányi térségek, hogy a nyomásnál a vonalkázott rajzrészlet teljesen kontraszt nélküli, fekete foltnak tűnik elő.

Azoknak, kik a jó tanácsot követve, a negatívokat fotografus által készíttetik el, tájékozással teljesen elegendőnek tartom a fentebbi ismereteket, azért magát a fotografálást, vagyis a jó negatívok készítését az autotipiai eljárásnál, hol erre már nagyobb szükség van, mégis le fogom írni.

**A fotografia útján másolt kép átvitele cinkre.
(Fotocinkografia.)**

Midőn az előbbi fejezetben ismertetett jó negatívunk, akár saját magunk, akár fényképész által készítve, birtokába jutunk, hozzáfoghatunk a cinkre való másoláshoz. Ehhez a művelethez egy másoló-keret van szükségünk, melyet a szaküzletekben készen kaphatunk, de esztélyos vagy asztalos által is készíttethetünk. Ez egy keményfából készített ládika, melynek sem alja, sem teteje nincs, pusztán az oldalfalokból áll, melyeknek egyik részén, belül, kifaragott vagy csavarokkal oda-illesztett tám van, a mire a ládika belső nagyságának megfelelő, legalább 1 cm. vagy helyesebben ennél is vastagabb tükörüvegből kivágott lemez jó, a felső részen pedig az egymással szemben levő két hosszabb oldalon, egyenlő távolságban a szélektől, két rajta keresztüldugható lécznek megfelelő bevágás van. E bevágások egyik oldalon vaspántokkal teljesen le vannak zárva, míg a másik oldalon olyan kapocschal, melyet könnyen kinyithatunk. A bevágásokba helyezendő léczek mindenike két-két facsavarral van ellátva, melyekkel az üveglapra helyezett negatívot, az erre helyezett cinklemezt és 10—15 papirlapot a ládika belső nagyságának megfelelő keményfa-borítékkal befedve leszorítjuk. Hogy e leírás érthetőbb legyen, figyeljünk meg egy szalvétaprést, képzeljünk hozzá oldalfalakat és kevés változtatással megtaláljuk benne a másoló-keretet.

Hogy a képet átvihezzük a cinkre, ezt előbb be kell vonnunk fényérzékeny lakkal, mely a következő összetételből áll:

- 1 rész szíriai aszfalt,
- 9 rész tisztított terpentínolaj,
- 4 rész tiszta citromolaj.*

Ezt úgy készítjük elő, hogy a finom porrá tört aszfaltot jó nagy üvegbe teszszük, hozzáadjuk a citromolajat és a terpentínolajnak négy részét, aztán jól összerázzuk s egy-két napig állva hagyjuk. Ennek eltelte után *részenként* (addig t. i., míg az oldat szirupvastagságú lesz) adjuk hozzá a még fenmaradt öt rész terpentínolajat és ismét egy-két napi állás után durva szűrő-papíron átszűrjük. Az előbb említett szirupállapotot csak az

* Egy más, szintén előnyösnek ismert recept: Finom aszfaltport 3—4-szer étherrel kivonunk, leszűrjük, a maradékot megszáritjuk és aztán 4—6-szoros mennyiségű vízmentes benzolban feloldjuk. Az így nyert oldatot jól elzárt palackban sötét helyen tartjuk.

átszűrés után kell meghatározni, azért a terpentínolajból fentartandó egy-két rész ekkorra, hogy esetleg higíthatjuk vele az oldatot. Ha az egész 9 rész terpentínolajat nem látszik szükségesnek felhasználni, mit sem határoz, mert ez csak az aszfalt jó oldhatóságának bizonyítéka. Az alatt az idő alatt, míg a lakk oldás céljából sötét helyen áll, naponként többször jól föl kell rázni.

Az így előállított lakknak teljesen tisztának és a legkisebb porszemtől vagy oldhatatlan aszfaltrészecskéktől mentesnek kell lenni, mert ezek a másolaton eltávolíthatatlan pontokat, foltokat idéznek elő és az egész munkát hiábavalóvá tehetik. Sokat se készítsünk elő belőle egyszerre, csak a mennyit rövid idő alatt felhasználhatunk, mert az igen sokáig álló lakk elveszti fényérzékenységét.

A lakk érzékeltesének nagyon természetesen sötét szobában kell történni, éppen úgy az alább következő további eljárásnak is.

Midőn a másolásra alkalmas lakkot elkészítettük, a teljesen tisztára letisztított lemezt leöntjük vele, aztán szórószerkezetre* erősítve, néhányszor megforgatjuk, hogy a lakk egyenletesen terjedjen el a lemezen és a felesleges rész eltávolodjék róla. Most a lemezt teljesen pormentes helyre teszszük, hogy a lakk rajta megszáradjon. A száradás több órai időt vesz igénybe, azért legcélszerűbb este végezni a bevonást, hogy másnap reggelig a lakk teljesen megszáradhasson a lemezen. A teljesen megszáradt lemezt aztán a gondosan megtisztított és réteges felével felfelé fordítva a másoló-keretbe helyezett negatívra fektetjük, rá 10—15 ív papírt és a fafedőt téve, a csavarokkal jól leszorítjuk, aztán kiteszszük a világosságra.

Hogy a lemeznek meddig kell kitéve lenni a fény hatásának, azt pontosan meghatározni nem lehet; ebben egyedül a gyakorlatból, többszöri megfigyelés után nyertünk biztos tájékozást. Napfényen félóra teljesen elég, míg árnyékban 2—4 óra és különösen borult időben egész napon át is tarthat az exponálás. Ez teljesen a rendelkezésre álló fény milyenségétől, sőt a másoló-keret üvegjének tisztaságától, a negatív különbözőségétől stb. függ. Ha direkt napfényen másolunk, mielőtt a negatívra helyeznénk a fényérzékeny lakkal bevont lemezt, a negatívot be kell vonnunk gyöngén talkkóporral, mert a nap fölmelegíti a negatívot és ez a lemezhez ragad.

A napfény, illetőleg a világosság által érintett helyeken így a lakkréteg oldhatatlanná válik, míg ott, hová a fény a negatív sötétsége miatt be nem hatolhat, megmarad eredeti, oldható állapotában. Ez teszi aztán lehetővé, hogy a fény által nem érintett részeket a lemezről lemoshatjuk.

Midőn tehát véleményünk szerint a lakkrétegen ez a körülmény beállott, a másoló-keretet beviszszük a sötét szobába, kiveszszük belőle a lemezt és hozzálátunk az

* A szórószerkezetet úgy állítjuk elő, hogy két szál vas- vagy rézsodronyt összecsavarunk, ezt négy egyenlő hosszúságú (mintegy 20 cm.) darabokra vágjuk és egyik végüknél egybefogva vékonyabb sodronnyal összekötjük, úgy, hogy felül egy kiálló fül képződjék, melybe 3—4 rétegbe összefogott spárgát fűzünk és annál fogva a sötét szoba egyik szögletébe egy a plafonba vert horgos szegre akasztjuk. A sodrony négy ágát most széthúzzuk, végeiket kissé begörbítjük, melybe aztán a cinklemez, mint egy négykarmú csigába, beakasztva, a spárga összesodrásra által körbeforgathatóvá válik.

egész eljárásnál legtöbb ügyességet és gondosságot igénylő munkához, a *kép előtűntetéséhez*.

E célból tiszta vattacsomót terpentinolajba mártunk és azzal a lemezt nagy óvatossággal, körbefutó mozgással addig dörzsöljük, míg a kép tisztán előtűnik a felesleges laktól megtisztított lemezen. Itt különösen arra kell figyelni, hogy a terpentinolaj oldó hatását kellő időben mérsékelni tudjuk, azaz a mint a kép nagy vonalaiban kezd előtűnni, a terpentinolajjal való dörzsölést közben tiszta provencei olajjal helyettesítjük, nehogy az erősen működő terpentinolaj a kép vonalait is eltüntesse a lemezről.

Midőn így felváltva majd terpentín-, majd provencei olajjal dörzsölve a rajz minden vonala tisztán előtűnik, a lemezt vízzel jól leöblítjük és a még rajta található legkisebb olajrészt is szappanos vízzel való lemosással teljesen eltávolítjuk. Az utolsó, vízzel való lemosás után a teljesen megtisztult lemezen a víznek minden akadály nélkül kell végigfolyni, a mi jele, hogy arról minden zsíros rész eltávolodott, ellenkező esetben a mosást ismételni kell.

A megtisztított lemezt aztán legyezővel megszáritjuk, az átvitt rajzot rajta nagyítóval megvizsgáljuk, hogy sincsenek-e benne szakadozott vonalak, vagy nem maradtak-e vissza a rajz vonalai közt aszfalt-szemcsék, melyeket karczolótüvel gondosan el kell távolítanunk, valamint a szakadozott vonalakat is aszfaltlakkba mártott finom ecsettel való bevonás útján össze kell kötnünk.

A most már *maratásra kész* lemez hátát és széleit bevonjuk sellakkal és száradás céljából, meg különösen azért, hogy a kép jobban megerősödjék a lemezen, rövid időre a világosság behatásának teszszük ki.

Az átvitt rajz megerősítése.

A kemigrafiai eljárásról szóló fejezetben ott hagytuk félbe a munkát, midőn a lemezt gyöngén bevonva gummioldattal, megszáradni félretettük és most azzal kezdjük el, hogy a megerősítéshez szükséges anyagokat és eszközöket kézügybe elrendezzük, aztán valamely mázos vagy pléhedénykében egy kevés kőnyomdai átnyomó- vagy tollfestékhez annyi terpentinolajat adunk, hogy a festék — egy kis szivacsos jól eldörzsölve — szirupvastagságúvá váljék. Most az asztalra vagy egy litografiai kőre egy pár ív papírt helyezünk, arra ráfeketjük a lemezt, egy nagyobb puha szivacsot bemártunk az elvékonyított festékbe, vigyázva arra, hogy *sok ne legyen benne* és óvatos, gyenge nyomással bedörzsöljük vele a rajzot. Ismétlem, ez eljárásnál könnyed, körbefutó mozgással kell a szivacsot a lemezen jártatni, ügyelve arra, hogy egy-egy helyen sok festék ne rakódjon a lemezre, mert különben vagy elmoszuk a rajz finomabb részleteit, vagy nem tudjuk eltávolítani a lemez berajzolatlan helyeire lerakódott festéket. A mint azt veszszük észre, hogy a szivacsból vastagon jó a festék, a lemez oldalához szorítva, kinyomjuk azt belőle, ha kell, többször is.

Ha olyan lemezt kezelünk, melyen a gummioldat már nagyon megszáradt (ez különösen akkor áll elő, ha egyszerre több átnyomást csinálunk), úgy a lemezt a festékkel való bedörzsölés előtt be kell vonni még egyszer száz rész gyöngé gummioldat és három rész közönséges

foszforsavból álló oldattal és csak ha ily módon a megszáradt gummi feloldódott és az új oldattal egyesült, veszszük alkalmazásba a festékes szivacsot, úgy, mint előbb leírtam.

A festékkeli bedörzsölést addig folytatjuk, míg csak a rajz festéket vesz fel, illetőleg míg az minden részletében erős fekete lesz, de mindannyiszor, a hányszor azt veszszük észre, hogy a lemezre imitt-amott a be nem rajzolt felületre is festék rakódnék le, azt a gummioldatba mártott szivacsos gondosan eltávolítjuk és csak azután folytatjuk tovább a bedörzsölést.

Most megvizsgáljuk a rajzot és ha azt veszszük észre, hogy valahol nem elég erős rajta a festék, úgy a festékes szivacsos feladunk rá, ha pedig valamely helyen sok van, úgy a tiszta gummis szivacsos eltávolítunk belőle. Szóval a rajznak teljesen egyforma mennyiségű festékkel ellátva és a lemez rajz által nem fedett területének teljesen tisztának kell lenni; ha ez a körülmény beállott, víz-sugárral alaposan lemossuk a lemezt, a vizet róla szivacsos felitatjuk és fuvóval vagy legyezővel lehetőleg gyorsan megszáritjuk.

Most ismét megvizsgáljuk a lemezt és ha a rajzban imitt-amott szakadást vennénk észre, azt litografiai tusfestékkel, toll vagy ecset segítségével kijavítjuk és karczolótüvel a legparányibb piszkot is eltávolítjuk róla. Természetesen ilyen esetben a javított helyeket újból meg kell erősíteni a festékes szivacsos, de ne feledjük, hogy a festékezést a begummizásnak mindig meg kell előznie.

Az így teljesen hibátlanná tett lemezt aztán bevonjuk gummioldattal és rajzfelületével befelé fordítva, ferde állásban száradni a fal mellé állítjuk.

Ezután következik a hengerrel való megerősítés, mi úgy történik, hogy a litografiai tollfestékből egy mogyorónyi mennyiséget a tiszta kőre kenünk és azt egy kőnyomdai bőrhengerrel egyenletesen, jól eldörzsöljük, úgy, hogy a hengeren sem sok, sem kevés festék ne legyen, aztán a lemezről a megszáradt gummiréteget — mint már előbb is leírtam — a gummiszivacsos meglágyítva, eltávolítjuk és vizes szivacsos teljesen lemossuk, kifacsart szivacsos a vizet róla felitatjuk, úgy, hogy a lemez sem nagyon vizes, de száraz se legyen. Ha a lemez nagyon vizes, úgy a hengeren levő festék egyesül a vízzel, ha pedig száraz, úgy az egész lemez elkenődik. Most a hengert a kővön néhányszor megjáratva, a félig nedves lemezt, a legkisebb nyomás alkalmazása nélkül, gyorsan és egyenletesen behengereljük, újból és gyorsan a tiszta vízbe mártott szivacsos megnedvesítjük, ismét behengereljük, miáltal az első hengerelésnél történt festéklerakódást a be nem rajzolt helyekről teljesen eltávolítjuk, úgy, hogy a rajz teljesen tisztán tűnik elő a fényes lemezen.

Ez utóbbi eljárást: a lemezt begummizni, a gummit vizes szivacsos eltávolítani, behengerelni, még kétször ismételjük, hogy a rajz minél erősebben tűnjék elő, de ne feledjük a behengerelés előtt mindig megjáratni néhányszor a hengert a festékkővön.

Ha aztán a rajz bizonyos gyöngé reliefet képez a lemezen, beszüntetjük a hengerelést, megvizsgáljuk a lemezt és az esetleg a rajzon felfedezett hibákat tollal vagy ecsettel kijavítjuk, a piszkos helyeket vizes szivacsos megtisztítjuk.

Hogy a rajzot teljesen hibátlanul adhassuk vissza és a lemezt a legkisebb piszoktól is letakaríthassuk, azt a további eljárás előtt tisztító-edzésnek kell alávetnünk. E célból egy kevés konyhaeczetet ugyanannyi mennyiségű vízzel felhígítunk és beléhelyezve a lemezt, körülbelül egy percig hagyjuk rajta működni, aztán leöntjük róla és tiszta vízzel jól lemossuk. Most a rajznak tisztán kell előtűnni a teljesen tiszta lemezen, ha azonban még most is piszok lenne rajta, úgy inkább dobjuk félre a lemezt és kezdjük újra az egész eljárást, semhogy a további, sokkal több munkát igénylőt is hiába csináljuk. Ellenkező esetben pedig, vagyis ha a lemez teljesen tiszta, 100 gr. víz és 30—40 csöpp salétromsavból álló oldathat teszszük, hol öt percig marad, azután vízzel alaposan lemossuk és legyezővel teljesen megszáritjuk.

Ruzicska Gyula.

(Folytatása következik.)

Modern diszités a nyomdászatban.

A szabad irány.

Néhány évvel ezelőtt óriási forradalmat idézett elő a nyomdai diszités terén egy új irány, melyet — tekintve alakjának kevésbé kötött voltát — *szabad irány*nak nevezték el.

A nyomdai diszités, mely mindenkor a sík ornamentek nehézkes, térhez és az öntöde által megszabott darabok formáihoz van kötve, sohasem volt egyéb, mint az ábrázoló művészet, a festészet, szobrászat és architektúra szolgái utánzója.

Rége, míg ezek a művészeti ágak a régi akadémikus stiltörvényekhez ragaszkodtak, addig a nyomdászat és a többi sokszorosító-iparág is kénytelen volt a többé-kevésbé merev formákat betartani.

Még élénk emlékezetében van akczió-szedőinknek ama nehéz munka, melyet végezni voltunk kénytelenek a nemrég mult időkből, hogy a kínos pontossággal bekeretezett szöveg, ábra, sorok a kellő pedanteriával, a kellő helyre jussanak.

Stilszerűség volt a főelv, a végeredmény pedig a költséges szedés, a még költségesebb nyomás, a merev — ámbár stíl tekintetében helyes — munka, az egésznek fináléja pedig a hálátlanság és elismerés hiánya a megrendelő részéről.

Egyszer csak a praktikus Amerikából és Angliából olyan nyomtatványokat láttunk, melyeken a masszív ornamentika helyett szeszélyes, de kecses hajlású vonalak uralkodtak és láttuk, hogy a börtönszerű bekeretezés helyett egyszer egy oldalon, másszor két oldalon is nyitva vannak a nyomtatványok és az alkalmazott alapszínek elfutnak, jobban mondva elmosódnak a papíron.

Festőművészeink körében ekkor látjuk felbukkanni az úgynevezett »pleinairt«, azaz a régi, sötét színezés helyett látjuk a festményeken a szemnek jóleső napsugarat, világosságot.

A praktikus angol és amerikai diszitőmódja csakhamar meghódította a sokszorosító-művészet legmagasabb fokán álló németeket is. Ámbár eleinte itt az új

irány számos ellenfélre talált. Feltették tőle a saját ízlésüket, a tagadhatatlanul szép és németségét első pillanatra eláruló német renaissance és gothikus alkotásait.

De a haladó korszellemet legyűrni nem lehet. Legjelentékenyebb ellenfelei is elismerték az új irány ama gyakorlati oldalát, hogy kevesebb idővel a szedésnél, kevesebb színpazarlással a nyomásnál bámulatos hatás érhető el.

Most kezdődött a hajsza! A betűöntődék, a nyomdászat e hangadó, rövid idő alatt óriási tömegű új modern anyagot hoztak piacra. Nap-nap után jelentek meg az újabb meg újabb »szabad irányú« ornamentek és — miután ez irány természetesen a betűk formáit is befolyásolta — a szabadabbnál is sokkal szabadabb betűk.

Azonban, sajnos, a legtöbb torz-szülött volt. Megfeledkeztek az új irány ama legfőbb követeléséről, hogy kevés anyaggal, kevés fáradsággal nagy hatást kell elérni.

A betűkkel még nagyobb visszaélés történt; egészen hieroglifszerű betűk kerültek forgalomba, melyeket — mint valami képtalányt — úgy kellett kitalálni. Igaz, hogy a betűk elkorcsosodása a szabad irány hazájából, Amerikából indult ki, no de e yankeeizmusra nem reagáltunk.

Ugyanebbe az időbe esik a nyomdai diszitésnek egy másik jelentős újdonsága: a vignetták. A természetből vett tájképek, jelenetek és idillek felhasználása léczek, sarkok stb. alakjában. Ennek hazája Németország.

Ez még nagyobb előnyére volt a szabad iránynak, mert daczára, hogy most már dúsabb lett az anyag, de a munkát nem nehezítette, mindazonáltal ismét csak kellemesebbé lett a szemlélőnek.

A szabad irányba modern szedőink csakhamar beillesztették a régi anyagot és a tapasztalt szedő arra a tudatra ébredt, hogy a nyomda régi anyaga okkalmóddal egész könnyen felhasználható, de különösen a kecses rokoko volt e czélra legalkalmasabb, miért is betűöntődéink ezt a stílt modernizálták.

Legnagyobb előnye ennek az iránynak mégis abban nyilvánult, hogy bármely — tehát a legkisebb és legszegényebb anyaggal berendezett — nyomdának is megengedte a modern és szép munkát, feltéve természetesen, hogy volt ahhoz értő ember.

Jött az idők szele, a nagy vihar és megjött vele az, a mit a szabad irány pro és kontra profétái előre megjósoltak: elfújta a modernt, hogy helyt adjon a modernebbnek.

A naturalisztikus irány.

Előzőleg azt irtam, hogy a modernebb irány eltörölte a modern szabad irányt. Nem egészen helyesen mondtam, mert éppen nem úgy van. A modern századvégi ember, a ki a szemgyönyörködtető dolgokban is megnyilatkozik és folytonos haladást tart szem előtt, lerombolja a tegnapi alkotott szépet, hogy helyébe ma szébbet építsen. Így vagyunk a szabad iránynyal, melyből fejlődött a mai — nevezzük magyarosan — természetes irány.

Hazája a fejlett kulturájú Japán. Irányelve: hogy diszitési formának legalkalmasabb a természet, úgy mint

a természet megalkotta, növények, fák, emberek. És pedig nemcsak a dísnövények, hanem a mezei pipacs, a mocsárvirág épp úgy, mint a délszaki pálma. Az ember a természetes formáival, nem a régi iskola idealizált kariathydái és egyéb mithológiai alakjai.

A mi ezt az újabb irányt illeti, — mely egyébiránt most éli csecsemőkorát — kidolgozásában nem egyéb, mint a szabad irány kiegészítő része és e kettővel karöltve igazán bámulatos dolgokat fognak teremteni műszedőink.

Alkalmazásmódja, tán éppen a gyakorlat hiánya miatt, sokkal nehezebb, mint amazé, vagy mint minden eddig ismert irány. Egészen más térre szorít bennünket. Alapmotivumainkat eddig a modern épületek architektonikus díszítései, kerti díszek, szulpturák és festmények adták, most ezeken kívül alaposan kell a természetet is tanulmányoznunk. Ismernünk kell a mák szárának vonal alakú görbületeit, kúszó növényeink indáinak szeszélyes kacsait, a vízi növények ágas-bogas növést. Igaz, hogy körzeteinket ezután is, mint eddig, készen kapjuk betűöntődéinktől, de csakúgy, mint azelőtt, alapos tanulmányozás képesít bennünket a kifogástalan munkára és alapos tanulmányozás nélkül félmunkát, kontármunkát végzünk.

Ennél az újabb iránynál aligha sorolhatunk fel annyi előnyt, mint az előbbinél, eltekintve nehezebb alkalmazás-módját, a beszerzése is több terhet ró a nyomdára és beszerzése annyival is aggasztóbb, miután még nem érte el fejlődésének fő fokát és valószínű, hogy az irány fejlődése a betű- és körzetanyag forradalmát idézi elő.

Miután azonban a divatot utánozni kell, régiebb körzeteink is lehetővé teszik a divat némi utánzását.

Régi körzeteink levél- és virágdíszeit természetes formákban kihasználhatjuk, de nem szabad a régi, úgynevezett stilizált leveleket és virágokat felhasználni.

A mi most már az egyesített két stíl jövőjét illeti, hát bizony az beláthatatlan, azonban máris látszik annyi, hogy még nem marad meg mai stádiumában és nem tudni: fejlődésében tovább virágzik-e, vagy bekövetkezik az, a mit ellenesei jósolnak: visszafejlődik régi formájába.

Mielőtt közleményemet befejezném, legyen szabad mindkét irányról egyet-mást *nemzeti szempontból* elmondanom. Ámbár ez az irány volt az, mely a nyomdai díszítést nemzetközivé tette, mert formái ritkán engedték meg a nemzeti karakter beleillesztését.

Nemzeti karakter!

A magyar szakirodalom még nem olyan régi, mint a külföldi, de fennállása óta küzd egy szép ideálért: a magyar stílért.

Jól tudjuk szaktudósok nyomán, hogy nemzeti stílek nincsenek, hanem a jó ízlés által megalkotott stílekre reányomta a nemzeti kultúra a maga bélyegét, úgy, hogy az nemzeteinek sajátosságait könnyen felismerhetően magára vette.

Hazánk kulturális állapota a stílek fejlődésének korszakában nem volt olyan, hogy az uralkodó stílebbe belevehette volna saját karakterét.

Már most elértem oda, a mit mondandó vagyok: e két irány megengedné nemzeti motívumok felhasználását.

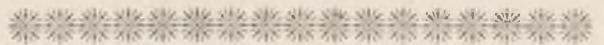
Tehát ismétlem, e két irány volna a nemzeti motívumok — nem a magyar stíl — felhasználására a legjobb alkalom, hisz a szabad irány vonaldíszeihez ott volna motívumnak a speciális magyar sújtás, vitézkötés, a divatos vignetták egész halmazát adná a már messziről magyarnak felismerhető alföldi táj, gémes kút és a magyar népelet alakjai. Hát a naturalisztikus irányhoz nem volna-e elég speciális hazai növényünk?

Hazai betűöntődéinknek elég szép misszió volna, de természetesen főelv: *a jó ízlés!*

***

Mielőtt e cikket bevégezném, engedtessek meg, hogy ebből a mi sajátos iparágunkból egy általános igazságra visszatérjek. Nálunk az a szép, a mi tetszik — a rendelőknek. Ez a két újabb irány lehetővé teszi a legkicsapongóbb ízlés kielégítését is, tehát ne szaporítsuk amúgy is szűkre szabott időnket, főelve legyen a modern akcióidész-szedőknek: kevés időpazarlással szépet alkotni, hisz ezt célozzák modern körzeteink és időmegtakarítás, gyorsaság a XIX. század alkonyának jelszava.

Augenfeld Miksa.

Egy morva könyvnyomtató.

Nemsokára amaz idő után, a mikor Gutenberg János mesterünk halhatatlan és dicső találmányával sok viszontagság után végre a nyilvánosság elé lépett, az immár közönséges gyári munkává degradált könyvnyomtatás művészetét számos, különösen az egyházi reformtörekvésekkel rokonszenvező nemes embernek, újítások iránt lelkesedő papnak, tudományal foglalkozó férfiúnak és anyagi gondokkal nem küzdő polgárnak nyújtott, Magyarországon épp úgy, mint a külföldön, előszeretettel s lelkesedéssel gyakorolt foglalkozást.

És tagadhatatlan, hogy ezeknek, a könyvnyomtatás művészetét csupán műkedvelésből űző férfiaknak köszönhető egyrészt, hogy Gutenberg János világsíngságot terjesztő találmánya sokkal gyorsabban terjedt el a földön, mint bármely más találmánya a középkornak.

Azok közé a derék férfiak közé, kik mint műkedvelők a könyvnyomtatás terjesztése körül elvitázhatlan érdemeket szereztek, tartozik, a többek közt, Zerotjn János is, egy morvaországi nemes ember. Ez a nemes ember alapítá ugyanis — a XVI. század közepe táján — »nagy áldozatok árán, a saját öröme és honának meg a tudományok dicsőségére«, a hirneves kraliczi könyvnyomtató-műhelyt.

A mikor ez a műkedvelő könyvnyomtató meghalt, a dúsan felszerelt kraliczi könyvnyomtató-műhely, mely a nyugoti szlávok történetében annak idején fontos szerepet játszott, fiára: Zerotjn Károlyra, a XVI. század Petőfijének: Balassa Bálintnak kor- és bajtársára, szállott át.

Idősb Zerotjn Károly, a ki elsőszülött fia volt az imént említett Zerotjn Jánosnak, háromszázharminczöt évvel ezelőtt: 1564 szeptember 14-én született Brandeisban. Tizenhároméves korától kezdve — édes atyjának a rendeletére — mindennap három-négy órát kellett a

nyomtató-műhelyben töltenie, hogy »magát Gutenberg János találmányával megismertesse és a műfogásokat alaposan elsajátítsa«.

A könyvnyomtatásért rajongó ifjú tizenkilenczéves volt, mikor édes atya meghalt. Ennek a halála fordulópontot képezett Zerotjn Károlynak az életében, a ki időközben, az abban az időben dívó nyomdászregulák szerint — mint posztulált segéd — fölvétetett »in die ehrame Gilde der Buchdruckergesellen«.

Atya halála után Zerotjn Károly a diplomata-pályára készült. További kiképzése céljából legott meg is kezdé külföldi tanulmányújtját.

Legelőször Strassburgba ment. Ezután beutazta Németországot, a hol a nagyobb városok híresebb nyomtató-műhelyeiben — tanulmányozás céljából — sokszor huzamosabb ideig el-elidőzött.

Egy XVII. századbeli könyvnyomda belseje.

E tanulmányozásai alatt több, előtte eddig még teljesen ismeretlen újításokat tapasztalt a könyvnyomtatás körül, a mely hasznos tapasztalatokat később a saját nyomtató-műhelyében is előnyös módon alkalmazta.

Németországból Svájcba rándult és innen Franciaországba, a hol IV. Henrik udvaránál huzamosabb időn át tartózkodva, többször harczolt annak zászlói alatt.

Végre a világlátott férfiú, a ki Svájcban való tartózkodása alatt Béza Tódor ékesszólása következtében Genfben a református vallásra tért át, több évi távollét után, minden téren szerzett bő tapasztalatokkal gyarapodva, visszatért hazájába.

Hazatérte után rögtön átvette az atya után maradt tekintélyes örökségét, a mihez a kraliczi könyvnyomtató-műhely is tartozott.

Morvaországban való tartózkodásának első éveit kizárólag a művészet- és tudománynak szentelé. Könyvnyomtató-műhelyét, melyet hazaérkezése után nyomban teljesen átalakított, mindig örömmel keresé fel és

»pedáns szigorral ügyelt az abból kikerült nyomtatványoknak korrekt, művészi és izléses kiállítására«.

Ez időtájt került ki a kraliczi könyvnyomtató-műhelyből, a hol mindig a legjobb kül- és belföldi erők végezték a munkát, a hat részből álló cseh Testvér-Bibliának az utolsó három kötete, még pedig — a krónikás szerint — fonséges kiállításban.

A kraliczi nyomtató-műhelynek most említett sajtótermékét Sembera cseh tanár is a »morva tipografia és tudomány egyik leggyönyörűbb emlékének« deklarálja (Carl von Zerotjn. Biographische Skizze. Prof. Sembera.)

Az 1593. évben kiütött török elleni hadjárat Zerotjn Károlyt az egész csendben kultivált kulturális foglalkozásából szintén kiragadá. A török ellen indított morva csapatoknak ugyanis ő lett a vezére, a mely csapatoknak az élén eljött Magyarországra, a honnan 1594-ben,

épp akkor, mikor fegyveres földieivel az esztergomi táborban vesztegelt, visszahivatott, mert időközben tartományi bírónak nevezték ki.

Ezt az új és magas állását több éven át mindenkinek teljes megelégedésére töltötte be.

A nyilvános tárgyalásoknál úgy a jogi, mint politikai kérdésekben tanúsított jártassága, valamint a föld népével szemben való rendíthetetlen igazsága következtében nagy népszerűségre tett szert és nevét mindenki tisztelettel említé.

Az 1605—1606. évek politikai mozgalmában a műkedvelő nyomdász és tartományi bíró nem

vett részt, az események lefolyására nem gyakorolt befolyást és semlegességét bámulatra méltó módon őrzé meg. Ezért a magatartásáért Hodicz György, a Bocskay István ellen harczoló morva seregnek a fővezére, nyilvánosan megróttá Zerotjnt, szemére lobbantván a többek közt azt is, hogy szellemi tehetségeit elfojtja.

Ez a szemrehányás Zerotjn-nak alkalmat adott a Hodicz ellen intézett »Apologie neb obrana ku pánu Girkowi z Hodicz 1606« című védőbeszédének az elmondására, mely védőbeszéd — Sembera szerint — a megsértettnek magas intelligenciájáról és valóban parlamentáris ékesszólásáról tett nyilvánvaló tanubizonyítást. A védőbeszéd különben nyomtatásban is megjelent.

Midőn II. Mátyás magyar király és II. Rudolf császár közt a cseh trón fölötti viszály kitört, Zerotjn Károly az előbbi pártjához csatlakozott. E tette következtében nagyban hozzájárult a béke fentartásához. Népszerűsége ekkor érte el a tetőpontját és úgy Cseh-mint

Morvaországban csakis az »égből küldött angyalnak« nevezte őt a nép.

Szerzett érdemeinek az elismeréseül Mátyás király 1608-ban kinevezte Zerotjnt tartományi kapitánnyá a morva örgrófságban. Erről a tisztségéről 1614-ben azonban lemondott.

Az 1617-iki fölkelés kitörésekor Dietrichstein kardinálissal és Bohabub Bertholddal Prágába küldetett, hogy a felzúdult cseh rendeket lecsillapítsa. Fellépésének ez egyszer nem volt eredménye. A bekövetkezett politikai változások következtében az elveihez ragaszkodó Zerotjnak, a kinek nyomtató-műhelyéből alkalmasint több oppozicionális röpirat került ki, el kellett hagynia Morvaországot

Boroszlóba ment.

Hét évig élt a számkivetésben. Ezután amnesztiát kapott és a császár »legkegyelmesebb« engedelméből visszatérhetett prerai kastélyába, a hol 1636 október 9-én, életének hetvenkettedik évében meghalt.

Zerotjn Károly, a diploma, katona és nyomdász, kinek neve a magyar történelem kolumnáin is meg van örökítve, korának egyik legbőkezeűbb meczenása volt és a cseh nyelv, irodalom és topografia körül bokros érdemeket szerzett. Nyugvóhelye, épp úgy, mint Comenius Ámos János kor- és elvtársának a sirhantja, ma már nem lelhető fel.

Leitner Pál.

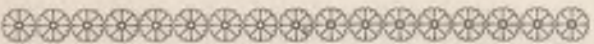

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

E rovatban bárki tehet röviden fogalmazott közérdekű szakkérdéseket, a melyre a feleletet mindig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknak, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyet.

Kérdés.

1. Körleveleknél az aláírást szabad-e verzálisból szedni? K.

VEGYESEK.

A táblázatos szedésre kiírt pályamunkák felett már döntött a bíráló-bizottság, a mely erről készitendő jelentését a márciusi választmányi ülésen terjeszti elő. E jelentést jövő számunkban egész természetében közölni fogjuk.

A húsvétra tervezett országos nyomtatványkiállítást a Szakkör nem tartja meg, mert a főnökök körében nagyon csekély érdeklődés mutatkozik az iránt. A kik már beküldték nyomtatványikat, azoknak a kör azokat nem küldi vissza, hanem majd később intézkedik a beküldött nyomtatványoknak miként való felhasználásáról. Bizony, sajnos dolog, hogy még ilyen, jóformán semmi költséggel se járó kiállítást sem lehet összehozni Budapesten, huszonegy évvel az első ilyenemű kiállítás után.

A Tótfalusi Kis Miklósnak Kolozsvárt emelendő siremlék ügyében — melyet Faragó szaktársunk lapunk múlt számában tett szövé — illetékes helyről hosszabb felvilágosító levelet vettünk. E szerint ez ügy Kolozsvárt koránt sem lett elejtve, ellenkezőleg folyton történtek érdekében többé-kevésbé sikerült lépések. Így első ízben 1892-ben rendeztek ott gyűjtést, mely 35 forintot eredményezett. Másodsorban kiadta Ruzicska szaktárs 1894-ben e célra Csernátoni Gyula tanárnak Tótfalusirol írott életrajzát, még pedig öt ezer példányban, melyből — sajnos — csak 1500-at adott el, s így a bevétel alig fedezte a nyomtatási költségeket. Reményeiben megcsalódva Ruzicska Gyula érintkezésbe lépett az ügy iránt érdeklődő Ferenczi Zoltán egyetemi tanár és könyvtár-igazgató úrral, ki szíves volt annak kivételé magára vállalni. Ma úgy áll a dolog, hogy készen van a technologiai muzeum egyik tanára által készített terv, mely szerint a nagy

történelmi becszel bíró műemléket, mely Tótfalusi sirját jelöli, rekonstruálni fogják, meg van nyerve a költségek részben való fedezésére a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara, az ipartestület és az Erdélyi Irodalmi Társaság vezetőinek jóakarata, egy szóval május havában helyre lesz állítva Tótfalusi Kis Miklós sirja és emléke a kolozsvári temetőben, úgy, hogy az ismét évszázadokig hirdetni fogja a »vasműves« halhatatlan érdemeit. — Így állván a dolog, a Szakkör választmánya f. hó 14-én tartott ülésén foglalkozott úgy a föntérintett cikkben megpendített eszmével, mint az ügy állásáról imént tett ismertetéssel, de nem tudta magát elhatározni, hogy a Gutenberg-szoboralapnak e célra való felhasználását pártolólággal terjeszse a közgyűlés elé, hanem semleges álláspontot foglalt el. Viszont Faragó szaktárs tudomást véve a dolognak a közeljövőben leendő örvendetes megoldásáról, másrészt a választmánynak éppen nem biztató álláspontjáról, a maga részéről szintén befejezettnek véelve az ügyet, javaslatát, mint post festum jöttet, meg nem történtnek tekinti.

Emőkei Emich Gusztáv, az Athenaeum r. t. vezérigazgatóját és a főnökegyesület elnökét, a király a magyar udvari tanácsosi méltósággal tüntette ki. Midőn a legfelsőbb helyről jövő kitüntetést örömmel regisztráljuk, ama közöhangnak is kifejezést kívánunk adni, hogy Emich Gusztávnak még sok éven át legyen alkalma, hasznos működését a hazai nyomdaipar terén, mint eddig, eredménydúsan folytatni.

Haláleset. Január hó 30-án hunyt el Wodianer Fülöp, a főváros egyik legelőkelőbb nyomdása és könyvkiadója, élete 79-ik évében. Tevékeny életéről a következőket emeljük ki, 1820. november 20-án született Hódmezővásárhelyen mint jómódú család sarja, ugyanott végezte iskoláit is. Ezután a gazdasági pályára lépett, hol azonban sehogyan sem érezte jól magát. Szakitva tehát ez élethivatással, Beimel József fővárosi könyvnyomdászhoz állott be tanulóknak. Később ez üzletet Kozma Vazul vette át és új berendezéssel versenyképessé tette a régi Trattner-Károlyi és Landerer cézgekkel szemben; kitűnő szakemből álló személyzetet foglalkoztatva (itt működött többek közt Falk Zsigmond, Fries József, Horák Egyed, Kocsi Sándor, Szabó József, Urschitz Jakab és mások). Ebben a környezetben Wodianer is jó nyomdászszá képezte ki magát, épp úgy, mint kor- és tanultársai: Kertész József és Forster Rezső. Felszabadulása után Pozsonyban és Bécsben fordult meg s a szabadságharc kitörésével a hivatalos közlöny mellett találjuk Wodianert mint szedőt. E lappal aztán elment Debreczenbe, hol a banknyomdában mint segédfelügyelő talált foglalkozást s azután e nyomda sorsát osztotta egész a világiosi gyásznapig. Szőregnél részt vett a csatában, a hol megsebesült. Önvédelmi harcunk befejeztével Pestre jött s miután munkát nem kapott, külföldi vándorútra kelt, bejárva Németországot, Svájcot és Franciaországot. 1855-ben tért vissza Pestre, a hol a rákövetkező évben önálló nyomdát rendezett be az Erzsébet-tér és Miatyánk-utca baloldali sarokházában. Innét 1860-ban a jelenlegi helyre tette át üzletét és itt több lapot indított meg. 1874-ben megvette az 1795-ben alapított Lampel-féle könyvkereskedést, a mely az ő kezében az ország egyik elsőrangú könyvkiadó vállalatá lett. 1876-ban megalapította a Budapest című ismert képes napilapot, a melynek előállítására 1880-ban állított fel rotációs-gyorsajtót. Széles körű tevékenységét és könyvkiadói érdemeit legfelsőbb helyen is méltányolták. A király 1897. szeptember 9-én vásárhelyi előnévvel magyar nemességgel tüntette ki úgy őt, mint törvényes utódait. Halálát influenza okozta, melylyel máskülönben egészséges, szervezete tizenegy napig vívott haláltusát. Temetése nagyszámú és előkelő közönség mellett ment végbe február 1-én. Nyugodjék békében!

A Szent István-társulat nyomdája jövő április hóban kezd meg működését Szentkirályi-utca 28. sz. alatti sajtát, e célra emelt épületében. Az intézet technikai vezetésével Kohl Ferencz szaktárs lett megbizva. Itt fogják május hótól fogva az Alkotmány című napilapot is előállítani, lévén a körforgó-sajtó, melyen a lapot most nyomják, amúgy is már a fentnevezett társulat tulajdona.

A Hamburger és Birkholz cég is épített sajtát céljaira külön magyaránú helyiségeket a Csáky- és Katona-utcák sarkán, melyeket valószínűleg szintén már május hóban használatba fognak venni.

A mind szélesebb körben ismert tevékeny Sas és Bauer cég elegánsan kiállított körlevéllel tudatja, hogy a műrzhali papírgyárak magyarországi képviselőletét átvette. Értesíti egyuttal ügyfeleit, hogy rakárát a mai kor igényeinek megfelelően szerelte föl és azon lesz, hogy mindennemű papírfajokkal, változatlan kitűnő minőségben a legmagasabb igényeket is állandóan kielégíthesse.

Tíz esztendő után. Január 29-én volt tízéves fordulója Rudolf trónörökös halála napjának. Ez évforduló alkalmából az elhunyt koronaherceg kezdeményezésére megindított nagy irodalmi vállalat:

Az osztrák-magyar monarchia írásban és képből szerkesztő-bizottsága Budán a miniszterelnök palotájában ülést tartott és a végintézkedéseket megtette e terjedelmes munka befejezése iránt. E szerint már 1901. évre várható a munka bevégezése, mely a m. kir. állami nyomda magas technikai munkaképességének fog újabb hirdetője lenni, bár e munka előállításánál ki van kötve, hogy a magyar kiadás mindenben a Bécsben megjelenő német kiadásnak mása legyen, utóbbi pedig tudvalevőleg többrendbeli, a tipográfiai érzéket sértő szedés-rendezési hibában leledzik.

A jövő évi párisi világkiállításra több nagyobb szabású munka készült az Athenaeum intézetében. Ugyanis kiadják *francia nyelven* a Magyar Nemzet Történetét 25—30 iv terjedelemben, továbbá ugyancsak francziául a Magyar Irodalomtörténetet, szintén körülbelül 30 ivre terjedő kötetben. A remek illusztrációkkal díszített új kétkötetes Petőfi-kiadást is be fogják mutatni Párisban. Szóval, az Athenaeum néhány igen figyelemreméltó művel lép a nemzetközi versenypályára. Hát többi nagy nyomtató-intézetünk vajjon mivel fognak résztvenni a jövő évi ipari kiüzlemben?

Czégváltozás. A Magyar Nyomda vétel után *Bernfeld Mór* tulajdonába ment át, ki azt *Széchényi-nyomda* czég alatt folytatva és vezetésével *Burger Gusztáv* szaktársat bízta meg.

A Budapesti Ujságírók Egyesülete március 5-én hangversenyyel egybekötött táncestélyt rendez, a melytől egy, a »osmos«-intézetben összeszercezzionálrt rémes meghívóval ijesztik el a jobb sorsra érdemes közönséget. A meghívó azt a benyomást teszi reánk, mintha azt a Vigyázó Laczika rajza után készítették volna, a szedést pedig egy kéthetes tanoncz végezte, ugyanannyi idő óta praktizáló litografus fiú »nyomocni« közreműködése mellett. A torz-szültt első oldala, ha nem csalódnunk, lombos zöld fát mutat (mintegy jelezve a nagy zöldséget), alul rácsos kerítéssel és két kisebb zöld bokorral. A hátulsó oldala virágos ízé. A második oldal felül fejlécczel kezdődik, azután jön a meghívó szövege folytatólág szedve. A harmadik oldalon van a rendező-bizottság névsora, a melyben a következő szamojéd nevek akadunk: r gai dolf, lair ilmos, gli ihály, ézdi ovách ászl stb., végül megint egy perverz lécz. A szöveg minden kezdőbetűje kimondhatatlan sárga szíre van nyomva, a melyek szabad szemmel csakis a legnapfényesebb időben láthatók. A ki e meghívót látva, nem érzi magán a tengeri betegség tüneteit, az bátra megérdemli az Ujságíró-sorsjegyek főnyereményét.

Az Első Magyar Betűöntöde-Részvénytársaság f. hó 12-én tartotta meg évi rendes közgyűlést és lovag *Falk Zsigmond* királyi tanácsos elnökle alatt. Az igazgatóság cél terjesztett jelentés szerint gondos munkabeosztással és szorgos utánjárással sikerült az üzletet némi csekély fellendülésre vinni, dacára annak, hogy a gazdasági élet terén még ez évben sem volt nagyobb fellendülés és így az ipar és kereskedelem ennek folytán meglehetősen pangott. Az év folyamán a betűöntők között kitört árbermozgalom ez üzletet nem érintette, mivel már évek óta fizeti azt a bért, a melyet a bérmozgalom eredményeképp elérni óhajtottak. Az előterjesztett nyereség- és veszteségszámla szerint az 1898-ik évi tiszta nyereségből 18.000 frt, azaz 6% mint 1898. évi osztalék kerül a részvényesek közt kiosztásra. A közgyűlés az igazgatóságnak a felmentvényt megadta és miután még a felügyelő-bizottságot megválasztotta, az elnök életésével véget ért.

A Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság f. hó 16-án tartotta meg, lovag *Falk Zsigmond* királyi tanácsos, elnök-igazgató elnökle alatt 31-ik rendes évi közgyűlését. Az ülés jegyzőkönyvét dr. *Falk Zsigmond* vezette. A jelentés kiemeli, hogy az elmúlt évben egy legmagasabb helyről jövő örvendetes kitüntetés érte a társaságot, a midőn 1898. évi július hó 1-én kelt legfelsőbb királyi kéziratral ő felzése az elnök-igazgatónak az ezredékes országos kiállításról szóló nagy jelentés körül különösen és az iparügy terén egyáltalán szerzett érdemei elismeréséül, a Ferencz József-rend középkeresztjét adományozta. Az üzleti forgalom nem volt oly élénk, mint az elmúlt években, mert a gazdasági téren beállott pangás magával hozta a kereskedelmi és ipari élet lanyhulását és így a nyomdai ipar is érzékeny kárt szenvedett. Egyedül az üzlet takarékos berendezésének, az évek hosszú során át követelt óvatoss és gondos eljárásnak köszönhető, hogy a részvényesek az évek óta élvezett osztalékban ez idén is részesülhetnek. A gyári berendezés ismét új betűanyaggal és gépek gyarapításával lett gazdagítva, úgy, hogy a modern technika összes vívmányaival felfegyverkezve, áll szemben az üzlet a folyvást fokozódó versenyyel. A tiszta nyereségy 49.775 frt 48 kr., melyből leszámítván az alapszabályszerű jutalékokat és a tartalékalap dotálását, marad 41.494 forint 91 kr., ebből a részvényeseknek 35.280 forint kiadotván, 6214 frt 91 kr. a jövő év számlájára vitetett át. E szerint az 1898-ik évre minden 500 frtos részvény után kamat és felülosztalék-

ként 80 frt esik. A jelentést a közgyűlés örvendetes tudomásul vette, a felmentvényt megadta és *Mandello Károly* a részvényesek nevében köszönetet mondott lovag *Falk Zsigmond* elnök-igazgatónak, kinek fáradszhatlan tevékenysége és körültekintése tette csak lehetővé, hogy a kedvezőtlen viszonyok dacára is ily szép eredmény éretett el.

A Betűszedés Kátéja című szakmunkának lapunk mai számában közölt hirdetésére fölhívjuk olvasóink figyelmét. Egyszersmind pedig megemlítjük, hogy tartalma a közölteken kívül még bővíttve lett a matematikai szedés ismertetésével. Hiszszük és reméljük, hogy a hasznosnak ígérkező munkát a szakirodalom iránt érdeklődő szak-körök kellő pártfogásukban fogják részesíteni.

Magyar stílus. Az Iparegyesületben f. hó 17-én tartott érdekes fölolvast *Huszka József* tanár a *magyar stílusról*, melynek folyamán előadó arra az eredményre jutott, hogy az etnográfiailag magyarnak nyilvánult díszítő elemek és tárgyak elég anyagot adnak a magyar stílus megalkotásához. Az előadást nagy tetszéssel fogadták.

Az Országos Hírlap, melyet *Mikszáth Kálmán* másfél évvel ezelőtt alapított, a múlt hónapban megszűnt. Tehát még a krajczáros sorok sem tudták fentartani a már halva született lapot.

A nyomdatulajdonosok és a főváros. Mint már említettük e helyütt, a főváros házi nyomdáját annyira akarja megnagyobbítani, hogy az összes nyomtatvány-szükségletét házilág állíttathassa elő. Ez ellen a budapesti könyv- és könyvnyomdászok egyesülete emlékiratot intézett a polgármesterhez, melyben arra kéri, hogy a főváros házi nyomdájának megnagyobbítására benyújtott tervezetet ejtse el, s a főváros nyomtatvány-szükségletének beszerzését nyilvános pályázattal a magánipar útján állíttassa ezután is elő.

A tanoncziskolák tanítási ideje ellen felebbezéssel éltek a különböző iparágak mesterei, a melyre a kereskedelmi miniszter a főváros tanácsához intézett leiratában akként válaszol, hogy: egyetértve a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral, helyeslen, hogy az összes községi tanoncziskolákban a tanítás idejét hétfőn, szerdán és pénteken délutáni 5—7 óra közt tűzte ki. Többek közt arra is felhívja a tanács figyelmét, hogy nem-e lehetne a tanítási időt átmenetileg *télen reggel 7 g-ig, nyáron 6—8-ig* berendezni, a mint az külföldön sok helyütt gyakorlatban van. Mit szólnak majd ehhez a tanítók?

A debreczeni könyvnyomdászok önképzőköre folyó hó 18-án bált rendezett a Margit-fürdő dísztermében. A naturalisztikus irányban tartott báli meghívót szép kiállításban a Csokonai-nyomda állította elő.

Pozsonyban a *Pawlik és Marinzl* czég megszűnt, üzlete *Preisak Győző* szaktársunk birtokába ment át.

A Magyar Történeti Életrajzok mult deczemberi füzetében bevégezte dr. *Décsi Lajos* lapunk mult számában említett munkáját, *Tótfalusi Kis Miklós* életrajzát, számos díszes illusztráció kíséretében. Ezzel a hazai nyomdász-szakirodalom is szaporodott egy igen hecses történelmi művel, melynek megszerzését minden, multunk iránt érdeklődő szaktársnak a legmelegebben ajánljuk. A munka, mint az Életrajzok egyéb részei, önálló könyvkiadásban is forgalomba fog kerülni, s kívánatos, hogy ekkor ne hiányozzék egy magyar nyomdász könyvtárban se. Különben lesz még alkalmunk a munkával körülményesebben foglalkozni.

A levelezőlap jubileuma. Január 25-én volt harmincz esztendeje, hogy a levelezőlap eszméjét dr. *Hermann Emanuel* Bécsben megpendítette. Szerencséseje ez volt, hogy olyan szakemberek kezében volt az osztrák postaiügy, a kik nem a szokásos begomboltsággal fogadták a reformjavaslatot, hanem érdemesnek tartották a tanulmányozásra. Félév alatt meggyőződtek az eszme életrealizálóságáról s nyomban meg is valósították. Néhány nappal később nálunk is megjelent az első levelezőlap. Ez tehát olyan újítás, a melylyel Ausztria a nyugoti államokat megelőzte.

Berlinben a könyvnyomtató-sajtóknak villamos erővel való hajtása óriási mértékben halad. E tekintetben előttünk fekszik egy félévi időközről szóló kimutatás, mely e haladást a következő számokban tünteti ki. 1897. július hó 1-én egy berlini központi villamos állomással 467 sajtó volt összekötve, melyek 1625 lóerőt képviseltek; 1898. január 1-én ugyanez állomás által már 544 ilyen sajtó 1874 lóerővel lett üzemben tartva.

A berlini birodalmi nyomda kára az öngyilkossággal kimult *Griinenthal* nevű volt művezetőnek sikkasztásai folytán a megtalált pénzek leszámítása után 145.300 márkára rug.

Mikor kezdődik az új század? Egyes napilapokban vita tárgyát képezte az a kérdés, hogy voltaképen 1900. január 1-ével kezdődik-e az új század, vagy 1901. január 1-ével. Mivel mi nyomdászok a naptárak készítésénél érdekelve vagyunk e kérdés tekintetében, mi is hozzászólunk a magunk meggyőződése szerint. Mi ugyanis azokhoz tartozunk, a kik 1901. január 1-ét tartjuk az új század kezdetének, még

pedig a következő okokból: Igaz ugyan, hogy ha valaki 100 esztendő ért el, akkor azt, mikor 100 esztendőnek mondjuk, már a száz esztendőt be is töltötte, vagyis 100-szor 12 hónapot túlélt. Ez esetben tulajdonképpen az évek számítása 0 évvel kezdődik, mert mire egy élet mondunk, már egy év el is mulik. Ámde másképp van ez az évek számításánál. Az évek számításánál az első év 1-gyel jelöltetett s mikor az egy esztendő befejeződött, a következő már 2-vel jelöltetett, tehát ez esetben nem 0-val kezdődnek az évszámítások, hanem 1-gyel és 0-val végződnek. Ennélfogva csak akkor telik be az 1900. év, mikor az 1900-ik esztendő már egészen elmúlt, az új század pedig csak az 1900 év teljes elmúltával, 1901 január 1-én kezdődik.

Braine le Comte belga városkában december 2-án a Zech és fia nyomdaczég üzlete, Belgiumnak egyik legrégebb és legnagyobb könyvnyomdája, porrá égett. A nyomda az általa készített díszkiadások és képes munkák révén jó hírnévnek örvendett és rendszerint 400 munkást foglalkoztatott. Azon a napon, mint máskor, 6 órákor reggel munkához fogtak; egy órával később »tűz!«-kiáltásokkal rebbent szét a személyzet és a négy emeletből álló épülethől mindenki igyekezett ép bórral menekülni, melyből csakhamar hatalmas lángcsóvák csaptak ki mindenfelől. A nyomda teljes berendezésén kívül a tűznek tömördek, részben pótolhatlan műkincsek estek áldozatul, miután a nyomdatulajdonos szenvedélyes gyűjtő volt és nagybecsű régi és újabbkori könyvekből és műlapokból álló gyűjteménye is elpusztult. A kárt negyedfél millió frankra becsülik. Egy párisi kiadócéznek a tűzben odaveszett metszvényei egymagában 200.000 franknyi értéket képviseltek.

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvasó-ülés 1899. január 22-én.

Elnök: *Tanay József.*

Elnök szívélyesen üdvözi a megjelenteket és a havi ülés bekegyezését kéri arra nézve, hogy a napirend sorrendjén változtasson, mert pénztáros sürgős teendői miatt nem várhatja meg az ülés végét. (Helyeslés.)

Pénztáros fölolvassa a november hóról szóló pénztári kimutatást. (Észrevétel nélkül tudomásul veszi a havi ülés.) A tagok mozgalmáról pedig a következőkben számol be:

Béleptek a Körbe: Bandzsi István, Berger Gyula, Czinn Samu, Faragó Dezső, Freier Sándor, Einhorn Mór, Gajda Béla, Hock József, Huber Béla, Kovács Lajos, Kohn Ármán, Kozdera József, Kubácska Rezső, Mandel Jenő, Morhardt Vilmos, Neuner Manó, Perényi Elek, Prilozsni Mihály, Reichmann Vilmos, Reisz Jenő, Schmukler Lipót, Schulcz Mátyás, Strompf Gyula, Szűcs Dezső, Török János, Zellner Vilmos, Braun Elemér, Németh Ernő, Komjáthy Nándor, Tóth Lajos, Walter Henrik, Erti Sándor, Silberer Arnold, Kohn Károly, Arnberg Ferenc, Jeszenszky Károly, Schittlick János, Totika János.

Kiléptek: Tomka Antal, Hartmann Ferenc, Breuer Ármán.

Meghaltak: Fekete Ferenc, Feldmann Ignác.

A nagyobb számban történt belépéseket örvendetesen veszi tudomásul a havi ülés, a meghalt két régi tag emlékét pedig jegyzőkönyvileg örökíti meg.

Elnök felkéri *Spiegel Lipót* gépmester tagtársunkat *Az autotipia nyomása* című dolgozatának felolvasására. Fölolvasó igen érthető módon tárgyalja az illusztráció-nyomást s minden legkisebb részletre kiterjedőleg foglalkozik a gépmester e téren való munkakörével. Ebből megtudhatjuk, mily eszközökkel lehet kifogástalan illusztráció-nyomást végezni; milyen minőségű festék, papiros és milyen konstrukciójú sajtó kell a művészes kivitelű képnymáshoz. A hallgatóság mindvégig feszült figyelemmel hallgatta az aktuális tárgyú fölolvasást s elnök köszönését fejezi ki szerzőnek a sikeres dolgozatért, egyben felkérte, hogy hasonló érdekes tárgyú témával máskor is keresse fel havi üléssünetet. (Élvezés.)

Néhány percznyi szünet után *Radnai Mihály* másodtitkár olvasta fel *Téves nézetek* című szociál-technikai dolgozatát, a melyben sok igazsággal világítja meg a mai rossz viszonyok mibenlétét; rámutat ama téves nézetekre, a melyből munkás és munkaadó kiindulnak, hogy egymást meg ne értsék. A mai helyzetet megvilágító ez érdekes dolgozatot a havi ülés hallgatósága nagy tetszéssel fogadta, elnök pedig köszönetet mondott azért a szerzőnek. Végül mind a két fölolvasást elkérte a hivatalos lap számára.

A fölolvasások után *titkár* a következő jelentést olvasta fel:

T. Tagtársak!

Csak két nappal ezelőtt jelent meg körünk hivatalos lapja, a Grafikai Szemle, a mely röviden mindig számot ad körünk belső életéről és így tagjaink mindig tájékozva vannak az egyes mozzanatokról.

Mikor még nem volt körünknek hivatalos lapja, akkor rendszeren a havi üléseken, titkári jelentés alakjában hoztuk tudomásra a választmány és elnökség kebelében történt dolgokat, mert a tagok is várták, hogy a titkár azokról jelentést tegyen. Ma azonban már csak akkor van az ilyen titkári jelentésnek értelme, ha éppen valami oly fontos dolog történt, a mely még a hivatalos lapban nem volt közölve. Mióta a Grafikai Szemle rendszeresen közli a fölolvasásokat, azóta sokkal nehezebben lehet a havi üléseket megtartani, mert mindenki abban a hiedelemben él, hogy a fölolvasást majd elolvassa — nyomtatásban. Pedig ez téves felfogás. Körünk nemcsak azért rendezi a havi üléseket, hogy azokon a fölolvasásokat meghallgassák, hanem főképpen azért, hogy ezek által a tagoknak alkalmat adjon az összejövetelre és hogy így a különféle helyeken dolgozó szakértársak eszmecserét válthassanak egymással az üzleti életben előforduló változásokról. A havi ülések még más jogot is adnak a rendes tagoknak, a kik nem vehetnek részt a választmányi tanácskozásiban. Alkalmat adnak indítványok tételére, szakkérdések megvitatására, a mely jogok más testületben csak egyszer évenként, a közgyűlés alkalmával gyakorolhatók. S egy idő óta mégis azt tapasztaljuk, hogy a fölolvasó-ülések iránt csappant az érdeklődés. De úgy halljuk, hogy így van ez most minden testületnél. Nem kutatjuk ennek az okát, csak felemlítettük e sajnos jelenséget.

A novemberi kedélyes estély — mint tudjuk — nagyon jól sikerült. Reméljük, hogy a mai még sikerültebb lesz, mert a rendezőség most még változatosabb programot állított össze.

A téli mulatság február 25-én lesz az ügyvédi kamara díszes helyiségeiben. És ha a körülmények engedik, még egy kedélyes estélyt is rendezünk a téli évadban, mert úgy tapasztaljuk, hogy a tagok ezt nagyon kedvelik.

Az évi közgyűlést márczius hónapban tartjuk meg, a melynek napját annak idején meghívók által tudatjuk.

Tavaly januárban örvendetes módon föllandult a taglétszám, de az az évközben megint tetemesen megcsappant. Most azonban újra örvendetes emelkedést konstatalhatunk, még pedig olyan elemek bejérése által, a kik — hisszük — nemcsak ideig-óráig tartják a tagságot magukra nézve kötelezőnek.

A titkári jelentés után *Kahn Sándor* kérdezi, hogy körlevél alá lehet-e az aláírást verzálból szedni? (Közölve lesz a Grafikai Szemle Kérdések rovatában.)

Mivel indítványt senki se tett, elnök köszönetet mond a meglehetősen számban megjelenteknek és kéri a tagokat, hogy tannítsanak minél nagyobb érdeklődést a havi ülések iránt, mert csak úgy lehet kedvök a tolforgató szakértársáknak fölolvasások írására, ha látják, hogy fáradságokat a tagok érdeklődése jutalmazza.

Ezzel az ülés végét ért.

T. A.

Nyilvános köszönet.

Csermák Róza, Durmils Anna, Kellner A., Szabó Etel úrhölgyeknek, valamint *Berán A., Benkő J., Novák Károly, Szabó Géza, Salzer J.* uraknak, továbbá a *Sloga* szerb dalkör és az *Ébredés* dalkör tagjainak a Könyvnyomdászok Szakköre által január hó 22-én rendezett kedélyes estélyen való szíves közreműködésükért hálás köszönetet mondok.

A vigalmi bizottság nevében:

Gyöngyösi Sándor, elnök.

BÖLE JÓZSEF

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
vagy
Stáhlly-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztalos.

Javítások elfogadatlank és pontosan eszközöltetnek.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

K. L. úrnak, München. A cikket köszönettel vettük s legközelebb sorát ejtjük. A címvezárlatra vonatkozó szíves ajánlata, sajnos, későn érkezett, de jövőre, ha szerencsések leszünk további jöndulatában megmaradhatni, kérem fogjuk azt, de idejekorán, december elején.

S. K. úrnak, Budapest. Tárgyhalmaz miatt kénytelenek voltunk kihagyni jelen számunkból. Azt hisszük azonban, hogy jövő számunkra sem múlja idejét.

G-s K-n, Brassó. 1. Igaz, hogy az Évkönyvből az idén nem küldtünk minden lapnak tiszteletpéldányt, de a *Budapesti Hírlapnak* — a melyre hivatkozik — küldtünk, sőt még néhány sorban kértük is annak megemlítését. Láthatja tehát, hogy a magyar Évkönyvből nemcsak a német Pester Lloydnak küldtünk! Hogy a német lapnál készségesebbek voltak irányukban, arról mi nem tehetünk. 2. A mult évben megjelent mellékletet csakis új *előfizetőknek* küldjük meg. Egyes számokhoz nem adjuk azokat. Sziveskedjék ezt az üzenetet a kérdészködőknek átadni.

Akcidenz-szedő. A »mesterszedő«, »mesterszedés« szót *Freeskay János* Mesterségek Szótára című és a könyvnyomtatással foglalkozó füzetében használja. Ez azonban még csak kézirat gyanánt jelent meg, tehát azzal most még nem foglalkozhatunk. Az Évkönyv 1895. évfolyamában az akcidenz-szedő helyett *műszedőt* javasolt és azt helyeselte több tekintélyes nyelvtudós, köztük Ballagi is. Ez azonban vagy kikerülte *Freeskay* figyelmét, vagy még *magyarosabb* szót a'cart. Pedig bizony a mester szó se magyarosabb, mint az akcidenz. Mert francziául maître, latinul magister, olaszul maestro, németül Meister a magyar mester. Olyan magyar szó ez, mint a pohár, ablak, söntés, bojtár stb. A *Budapesti Hírlap* majd így mondaná, ha valamelyik műszedőről szólna: mesterszedő-legény. Hát nem anakronizmus-e, ha valaki mester létére is legény?!

Sch-r L-s, Budapest. 1. A beküldött táblázat nincs helyesen szedve. 2. A szedőnek is meg a gépmesternek is kell tudni külön. 3. A kiszámítást mindig a szedőnek kell megcsinálni. Különben abban a tábellában nem is kellett volna azt külön szedni. De ha már külön szedték, a két első lénitát meg kellett volna törni, hogy az »Összes lerovás«, — »A tartozás volte«, — »Marad hátralék« szavak ne menjenek a lénitán keresztül. Ez is a szedő hibája. 4. A mi kérésünk pedig az, hogy máskor a levelet lássa el a kellő értékű bélyeggel, mert az ex lex nem terjed ki a postailletékekre és a leletet szépen meg kellett fizetnünk. Ez már a *gépmester* hibája volt.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papírosa *Moiret F. Ödön* papirnagykereskedéséből való.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firtinger Károly.*

A ZÁGRÁBI
PAPIRGYÁR-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
EGYEDÜLI MAGYARORSZÁGI ELÁRUSÍTÓJA.

MOIRET F. ÖDÖN

papirnagykereskedése ~ ~ ~
~ ~ ~ és gyári papírraktára

Budapest, V., Báthory-utca 20.

Mindenféle író-, fogalmazó-, okmány-, nyomtató-,
illusztráció- s rajzpapírok raktára.

TELEFON 181.

Színes papírok   Luxuspapírok

Lemezek és fénylemezek

Itatóspapírok   Kartonpapírok

Nyomdai üzletvezető, I. rendű szakerő, több évi gyakorlattal, az összes technikai és ezen ággal összefüggésben levő kereskedelmi és nyelvi ismeretekkel, megfelelő állást keres. A továbbiakra nézve sziveségből e lap szerkesztője nyújt felvilágosítást.

Keresek egy olyan tapasztalt, józan ker. nyomdászt, a ki vállalatomba 3000—4000 forinttal társul belépne s a technikai rész vezetését magára vállalná. Cím a kiadóhivatalban.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.

Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállit — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szép-vágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szolid kivitel.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

MATRICZAPOR

HIDEG- ÉS MELEG-
STEREOTIPÁLÁSRA.

E por minden tekintetben kifogástalan minősége révén a kül és belföld számos nagyobb könyvnyomdájában és tömöntödéjében közkedveltségnek örvend és évek hosszú során át a legjobb eredményel használják.

HOGENFORST A.
GÉPGYÁRA

LIPCSÉBEN.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapítottott 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-, nyomda-, író-, rajz-, boríték-, csomagoló-, göngy-, itatós-, szűrle- és mindennemű merített nyomdapirok.

MÁSOLÓ-,
SELYEM-
ÉS VIRÁG-
SELYEMPÁPIROK.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

WÜSTE F.

BUDAPEST

VI. ker., Király-utca 60. szám.

GYÁRT: könyv- és könyomdák részére való fekete és színes, valamint réznyomáshoz szükséges mindennemű és színű festékeket.

Hengeranyag-gyár. ☞ ☞

☞ ☞ ☞ Kenceze-gyár.

FRISCH FRIGYES

mechanikai műhelye

BUDAPESTEN

☞ V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv- és könyomdákban használatos mindennemű gépek, úgymint: **kőrforgógépek, könyv- és könyomdai gyorssajtók, téglenyomású, fűző-, vágó-, lyukasztó- és hasítógépek javítása és átalakítására**; elvállalja továbbá **transzmisszió-felszerelések, minden mechanikai üzembe vágó műhelyek átköltöztetését, valamint minden szakba vágó munkálatok eszközését.**

Gázmotorok

javitása.

Egyes gépek átalakításához tervek díj nélkül készítenek.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE BUDAPESTEN.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépek, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

Tégelynyomású gyorsajtók.

Önműködő késkészülék-gépek.

Csomagoló- és simítóajtók.

Papírvágó- és papírfuró-gépek.

Aranyozó-, dombornyomású és kivágó-ajtók.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva jóállás mellett jutányos ártért eladók.

Körforgású nyomógépek.

Ujságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesített töltés- és körbenforgó kés-hajtógató készülékkel.

Könyvnyomdai készítő-ajtók.

Tömlőtödei berendezések.

Könyvnyomdai gyorsajtók.

Transzmisszió-telepek.

Hungária akcidensz-gyorsajtók.

Legnagyobb GYÁR 10+ 13

Ausztria-Magyarországban.

Hengeranyag.

Hengeröntés.

SCHIFF, SRPEK ÉS TSA

Budapest, VIII., József-utca 17.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléb- és fénynyomású ezélokra.

KÖZÖMBÖSÍTŐ FESTÉKEK
HÁROMSZÍNNYOMÁSHOZ.

Legfinomabb disznyomat-, illusztrációnyomó festékek, könyv- és újságfestékek.

Fluidicon, legjobb festék-
konzerváló szer,
a bőrsődést megakadályozza, a hengerre
száradt festéket feloldja.

Mindenmű kellékek könyv- és könyvnyomdák számára.

Törzsház: BÉCS.

Fiók: FLÓRENCZ.

Raktárak s képviselők a világ minden fővárosában.

Gyári telefon 63-53.

Vezérképviselő:

KAUFMANN GYULA

Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Száraz Stereotipia.

Pár perc alatt

a készen szállított, száraz stereotip-pépek a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása a szedésben levő üreségek kitöltése, valamint a lemezek kizürásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Mindennemű teljes tömöntődei felszerelések szállítása.

Erste österr.-ung.

Trocken-Stereotypie

Wien,
IV., Paniglgasse 17/a.

Könyv- és
ujság-
nyomdáknál
nélkülöz-
hetetlen

Minden kulturállamban
szabadalmazva.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sólyom-utca 13.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

Telefon 56-64.

Gyár, iroda és raktár:
IX. ker., Márton-utca 19. szám.

Készít legjobb minőségű illusztráció-, ujság-,
mű-, díszmű- és mindenféle színes festékeket.

Patent gelatin hengeranyag.

Kitüntetések:

Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892.
Műt. kiállítás Budapest 1896.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Bronzok. * Kenczék. ✦ Koromégetés.

Umido, könyvnyomdászoknak nélkü-
lözhetlen nedvesítő-szer
vezérképviselősege.

TELEFON 23-70.

Első magyar

Betüöntöde Részvénytársaság

❖ ❖ ❖ Budapest, VI., Desseffy-utca 32.

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Ólomzárgyártás
Mechanikai műhely

Rézléniagyártás

Tömöntöde

Galvanoplasztika

Bélyegzőmetszés

Folyton dús raktárt tart
magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkben

továbbá

körzetek, rézléniák és kizárásokban.

A legkülönfélébb
ékitmények és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

!!! UJDONSÁG !!!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
CZETTEL ÉS BENDTNER
SZABADALMA.

- Nagy-Beckerek**
Grcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagynyedi könyvnyomda és papírárúgyár r.-t.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Ignác.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Novak és Verő.
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagy-lak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Oellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Guttmann Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecesana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
- Nagy-Szőllős**
Doktor István.
Zala Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros.
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Höng I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Nyiregyháza**
Jóha Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hirlap nyomdája (tulajd. : Székely Imre).
- Ó-Becse**
Gavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitrávölgyi gazd. egylet nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittigschlager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Preisak Győző.
Westungarischer Grenz-bote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosen-zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Ráczkeve**
Kauders Ferencz.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Oyórfy P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul. : Hermann I.).
- Rózsashegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Ifj. Bogenglück Ignác.
Friedler Ármin.
Pollacek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab.
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul. : Juresó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehlerl Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (béröl : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Breiner E. és Fia.
Hungária-nyomda.
Reininger Ármin.
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
Tomics Miklós.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szakolca**
Neumann, Teszik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
Schuller Testvérek és Tsa.
- Szatmár**
Litteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Gönczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Ujfalussy Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márián Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szemecz**
Fischer Náthánné.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralfa**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böllöni Sándor.
- Szili-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda : Szele és Breifield.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul. : Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
- Toina**
Weltmann Ignác.
- Toina-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Harmath József (tulajd. : Özv. Harmath Józsefné).
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turócz-Szent-Márton**
Gašparik J.
Magyar nyomda (tulajd. : özv. Moskóczy Ferenczné).
Turóczszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tulajd. : Boros György).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellisz Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézet ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Ujhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Versecz**
Grcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wetti és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármin.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
Seidl és Friedmann.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Könyvnyomdák Horvát-Szlavonországban és Bosznia-Hercegovinában.

Horvát-Szlavonország.

Belovár

Fleischmann J.
Kolesar.

Bród (Száva m.)

Schulmann A.

Diakovár (Djakovo)

Bruck N.
Püspöki nyomda.

Eszék (Osjek)

Laubner Károly.
Pfeiffer Gyula.
Wortmann A.

Gospic

Zupan J.

Karlóca (Karlovit)

Szerb kolostornyomda

Károlyváros (Karlovac)

Hauptfeld Károly.

Kaproncza (Koprivnica)

Kostinrer K.

Kőrös (Križevci)

Neuberg Gusztáv.

Mitrovicza (Mitrovitz)

Horvát részvénytnyomda.
Trumics Konstantin.

Ogulin

Pinter József

Petrinja

Benko Károly.

Pozsega

Klein Lipót.

Ruma

Wagner I.

Šid

Maukovic P.

Susak

Küstenländ. Buchdruckerei.
Narodna tiskara.

Sziszek (Sisak)

Fantó A.
Junker F.
Čupak & Dujak.

Újgradiska (Gradiška nova)

Bauer Mór.

Varasd (Varazdín)

Platzer József.
Slicfler J. B.

Vinkovce

Gérba István.
Laubner Károly.

Virje

Draskovic J.
Ljubić.

Virovitica

Habianec F.

Vukovár

Freund N.
Sriem-ke Novine nyomdája

Zágráb (Zagreb)

Részvénytnyomda
Bogović Fr.
Brusina A.
Fischer Teréz.
Granitz Ignác.
Hühn Gyula.
Kurzmann J.
Kir. országos nyomda.
Kugli & Deutsch.
Prva hrvat-ka radni ka
tiskara.

Rulic Ferencz.

Scholz Antal.
Szerb részvénytnyomda.
Wittasek József (előbb
Albrecht).

Zengg (Senj)

Devéie J.
Hreljanović J.

Bosznia-Hercegovina.

Banjaluka

Wolf S.

Dolnja-Tuzla

Pissenberger Miklós.

Mosztár

Hrvatska dionitka tiskara.
Pacher & Kisic.
Radović N.

Szerajevo

Bosn. Post. nyomdája.
Buchwald B.
Kajon A. Dániel.
Országos nyomda.
Savić I. Risto.
Spindler & Löschner.

E hó végével jelenik meg

A Betűszedés Kátéja

II. füzet.

E füzet egyszersmind II. részét képezi a három füzetre tervezett szakmunkának.

Címe:

II. rész.

Táblázatok. Czimbetűk. Matematika.

Tartalma: Előszó. — *A táblázatok:* A táblázatokról általában. Az oszlopos-szedés. A stégek és léniák alkalmazása. A vonalas táblázatok kiszámítása és szedése. — *A czim- és díszbetűk:* A czim- és díszbetűk alakja és szabályai. A czim- és díszbetűk használati módjai és a sorok beosztása. *A matematikai szedés.*

A füzet öt oktáv ívet meghalad és számos példán kívül több kis szedési mintával is el van látva.

Ára 50 kr., portóval 57 kr.

Ugyancsak ily árban kapható még az I. füzet, vagyis az I. rész: A betűszedés elemeiről.

Grócz Ernő

szerkesztő és kiadó (Hold-utca 7.)

Megjelent

a

Magyar Nyomdászok Évkönyve

1899. évi tizennegyedik évfolyama.

Szerkeszti Tichy Ákos.

Kiadja a Könyvnyomdászok
Szakköre.

Az almanach az idén új alakban jelent meg. Ára szép kemény kötésben 70 kr., vidékre 77 kr., ajánlva 15 krajczárral több. Utánvételes küldésre szóló megrendeléseket nem fogadunk el.

Megrendelhető

a Grafikai Szemle

kiadóhivatalában

Budapest, V., Hold-utca 7.

Hirdetések felvételnek lapunk kiadóhivatalában.